

**RAPORT
Z MONITORINGU
I EWALUACJI
LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU
STOWARZYSZENIA LGD
„KRAINA RAWKI”
W 2017 ROKU**

Spis treści

I. Słownik skrótów	3
II. Wstęp.....	3
III. Zakres badania i metodologia	4
3.1 Cel i zakres badania	4
3.2 Kryteria ewaluacji.....	5
3.3 Metody i techniki badawcze.....	5
3.4 Odbiorcy ewaluacji	5
IV. Działalność pracy biura i organów Stowarzyszenia.	5
4.1 Pracownicy biura Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”.	5
4.1.1 Ocena jakości doradztwa udzielanego przez pracowników biura LGD.....	6
4.2 Walne Zebranie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”	9
4.3 Rada Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”.	10
4.4 Zarząd Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”	10
4.5 Komisja Rewizyjna Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”	11
V. Postęp w wdrażaniu LSR.....	11
5.1 Stopień realizacji celów i wskaźników produktu LSR	11
5.2 Stopień realizacji budżetu	17
5.3 Realizacja Planu Komunikacji	21
VI. Badanie satysfakcji mieszkańców za rok 2017.....	26
6.1 Opis grupy badanej.....	26
6.2 Wyniki badania ankietowanego	27
6.3 Wnioski z badania ankietowanego.....	36
VII. Warsztat refleksyjny	36
VIII. Wnioski.	39
IX. Spis wykresów.	40
X. Spis tabel.	41

I. Słownik skrótów

LGD – Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”

LSR - Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

MRiRW – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

RLKS - Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność

SW- Samorząd Województwa

II. Wstęp

Niniejszy raport został sporządzony przez powołany przez Zarząd Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” Zespół ds. Ewaluacji Strategii składający się z 3 pracowników biura LGD „Kraina Rawki”. Raport opracowano zgodnie z Procedurą monitoringu i ewaluacji stanowiącą załącznik nr 2 do LSR.

Warunkiem efektywnego wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju jest bieżące monitorowanie jej realizacji oraz okresowa ewaluacja. Monitoring realizacji LSR Stowarzyszenia LGD „Kraina Rawki” stanowi równoległy do jej wdrażania, ciągły i rutynowy proces wymagający zbierania i analizy danych oraz raportowania wyników w określonych przedziałach czasowych. Ewaluacja to „obiektywna ocena projektu, programu lub polityki na wszystkich jego etapach, tj. planowania, realizacji i mierzenia rezultatów. Powinna ona dostarczyć rzetelnych i przydatnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym. Często dotyczy ona procesu określenia wartości lub ważności działania, polityki lub programu.”¹

Raport obejmuje swoim zakresem 2017 rok i został sporządzony na podstawie prowadzonych przez biuro LGD rejestrów, licznika odwiedzin strony internetowej na podstawie danych uzyskanych od jej administratora oraz anonimowych badań ankietowych. W raporcie ujęto również rekomendacje z raportu z przeprowadzonego warsztatu refleksyjnego, których realizacja umożliwi wprowadzanie zmian i optymalizację wdrażania LSR oraz usprawni funkcjonowanie LGD w kolejnych latach działania. Przeprowadzona przez nas ewaluacja jest ewaluacją on-going. Raport podzielony został na rozdziały dotyczące zakresu i metodologii badań, funkcjonowania Stowarzyszenia, wdrażania LSR, badania satysfakcji mieszkańców oraz warsztatu refleksyjnego. Poszczególne podrozdziały niniejszego raportu odnoszą się do konkretnych elementów realizacji LSR poddanych ewaluacji.

Raport ewaluacyjny dostarczy informacji o realizacji działań prowadzonych przez Lokalną Grupę Działania „Kraina Rawki” w 2017 roku. Dane zostaną wykorzystane do przygotowania działań wdrażanych przez LGD w kolejnych latach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz posłużą do wypracowania katalogu dobrych praktyk w zakresie realizacji LSR.

---

¹ <http://www.ewaluacja.gov.pl>

III. Zakres badania i metodologia

3.1 Cel i zakres badania

Głównym celem przeprowadzonej ewaluacji była bieżąca ocena stopnia wdrażania założeń Lokalnej Strategii Rozwoju osiągniętego dzięki realizacji poszczególnych działań wykonanych w 2017 roku oraz ocena funkcjonowania LGD.

Zakres badania:

- przedmiotowy - przedmiotem ewaluacji są zadania zrealizowane przez Lokalną Grupę Działania „Kraina Rawki” w celu wypełnienia założeń określonych w Lokalnej Strategii Rozwoju;
- czasowy - raport dotyczy postępów realizacji LSR i funkcjonowania LGD (od 01.01.2017r. – 31.12.2017r.);
- przestrzenny - zakres przestrzenny raportu obejmuje obszar wszystkich gmin należących do Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki" tj. Gminy: Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Puszcza Mariańska, Rawa Mazowiecka, Regnów, Sadkowice, Wiskitki, Żelechlinek, gdzie były realizowane zadania zawarte w LSR.

W procesie ewaluacji w zakresie wdrażania LSR badaniu przede wszystkim poddano:

- Stopień realizacji celów, przedsięwzięć i wskaźników przewidzianych w LSR,
- Budżet LSR,
- Efektywność działalności biura LGD i organów Stowarzyszenia,
- Jakość i efektywność świadczonego doradztwa,
- Skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej,
- Efektywność Planu komunikacji.

Szczegółowe informacje odnośnie źródeł danych oraz metod ich zbierania zostały przedstawione w poniższej tabeli:

Tabela nr 1: Źródła danych oraz metody ich zbierania

Elementy poddane badaniu	Źródła danych i metody ich zbierania
Działalność LGD, pracownicy i funkcjonowanie Biura	Badania ankietowe
Skuteczność promocji i aktywizacji społeczności lokalnej	Rejestr danych LGD
Stopień realizacji celów LSR – stopień realizacji wskaźników	Rejestr danych LGD Raport z warsztatu refleksyjnego
Budżet LSR	Rejestr danych LGD
Plan komunikacji	Rejestr danych LGD
Satysfakcja mieszkańców	Badanie ankietowe

3.2 Kryteria ewaluacji

Kryteria ewaluacji służą wskazaniu, co w ramach prowadzonej ewaluacji będzie podlegało ocenie. Stanowią pryzmat, przez który ewaluator patrzy na ewaluowane przedsięwzięcie, oceniając strategię pod kątem stopnia spełniania określonego kryterium.

- trafność – oznacza stopień w jakim cele LSR odpowiadają zidentyfikowanym problemom i potrzebom lokalnej społeczności;
- efektywność – ocena poziomu „ekonomiczności” projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów;
- skuteczność – ocena stopnia, na ile cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte;
- użyteczność – stopień zaspokojenia potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych operacji;
- trwałość – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju obszaru LGD.

3.3 Metody i techniki badawcze

W trakcie realizacji ewaluacji zastosowano następujące metody i techniki badawcze:

1. Analiza danych zastanych: treść Lokalnej Strategii Rozwoju, dokumenty LGD dotyczące oceny projektów, sprawozdania z działalności LGD, protokoły z posiedzeń Rady, protokoły z posiedzeń Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia, protokoły z posiedzeń Zarządu, protokoły z posiedzeń Komisji rewizyjnej, listy rankingowe, dane z monitoringu wdrażania LSR, rejestry danych prowadzone przez LGD.
2. Badanie ankietowe: badanie on-line, którego celem było poznanie opinii mieszkańców na temat warunków życia w ich gminie.
3. Warsztat refleksyjny: warsztat ewaluacyjny, którego celem była bieżąca analiza procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR, służących lepszemu zrozumieniu osiąganych rezultatów i oszacowaniu, w jakim stopniu zbliżają nas one do osiągnięcia głównych celów.

3.4 Odbiorcy ewaluacji

Odbiorcami niniejszego raportu będą:

- Członkowie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”;
- Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, jako Instytucja nadzorująca wdrażanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, w ramach działania LEADER;
- Wszyscy Beneficjenci i Odbiorcy działań LGD;
- Mieszkańcy terenu objętego zasięgiem działań LGD.

IV. Działalność pracy biura i organów Stowarzyszenia.

4.1 Pracownicy biura Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”.

Według umowy ramowej w biurze LGD od poniedziałku do piątku znajduje się przynajmniej jeden pracownik w godzinach pracy biura. W 2017 roku zostało przyjętych

dwóch nowych pracowników - pracownik na zastępstwo ds. koordynowania projektów oraz pracownik ds. administracyjnych. Na dzień 31.12.2017r. na umowę o pracę w biurze zatrudnione były 4 osoby, w tym jedna na urlopie macierzyńskim.

W analizowanym okresie pracownicy biura LGD odpowiedzialni byli przede wszystkim za:

- przygotowywanie zmian procedur standardowych wyboru i oceny operacji w ramach LSR LGD „Kraina Rawki”,
- przygotowywanie zmian procedur oceny i wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych,
- przygotowywanie propozycji zmian lokalnych kryteriów wyboru operacji,
- przygotowywanie propozycji zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju,
- aktualizację harmonogramu naborów oraz harmonogramu realizacji planu komunikacji,
- zorganizowanie i przeprowadzenie spotkań informacyjnych dla potencjalnych beneficjentów naborów dotyczących przedsiębiorczości i projektów grantowych,
- doradztwo udzielane potencjalnym beneficjentom i wnioskodawcom na temat zasad przyznawania pomocy na realizację operacji w ramach LSR oraz przygotowywania wniosku o przyznanie pomocy i prowadzenie ewidencji udzielonego doradztwa,
- obsługę naborów wniosków w ramach poddziałania 19.2,
- realizację celów planu komunikacji,
- współpracę z innymi LGD w ramach przygotowywania międzynarodowych projektów współpracy,
- promocję i aktywizację,

a także wszelkich dokumentów związanych z realizacją postanowień Umowy o warunkach i sposobie realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność nr 00004-6933-UM0510004/15, objętej PROW na lata 2014-2020.

Pracownicy Biura uczestniczyli w dwóch szkoleniach organizowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego z zakresu poddziałania 19.2 PROW 2014-2020 oraz w szkoleniu przeprowadzonym przez firmę OMIKRON z zakresu obsługi aplikacji - Omikron Nabory, które wyposażyło pracowników biura LGD w niezbędną wiedzę związaną z organizacją i przeprowadzeniem naborów wniosków w ramach PROW 2014 – 2020. Szkolenia odbyły się zgodnie z harmonogram szkoleń dla pracowników biura LGD. Ponadto pracownicy biura prowadzili działania związane z bieżącą obsługą działalności Stowarzyszenia.

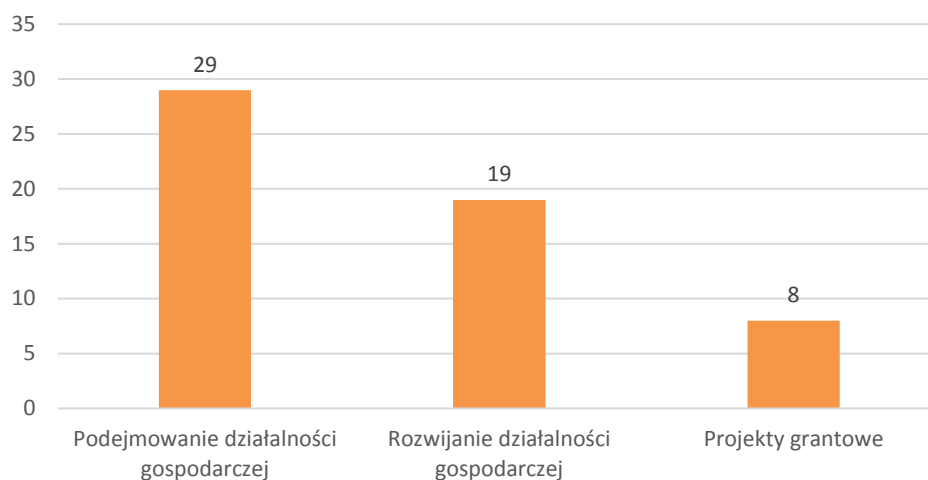
4.1.1 Ocena jakości doradztwa udzielanego przez pracowników biura LGD.

W związku z rozpoczęciem naborów w drugiej połowie 2017r., w badanym okresie LGD „Kraina Rawki” dokonała oceny jakości i efektywności świadczonego doradztwa poprzez badanie ankietowe interesantów, którym udzielono doradztwa bezpośredniego. W 2017 roku z doradztwa skorzystało łącznie 114 osób/podmiotów (99 osób skorzystało z doradztwa w biurze, natomiast 15 osób skorzystało z doradztwa telefonicznego).

Potencjalni beneficjenci, którzy korzystali z indywidualnego doradztwa w biurze LGD w Starej Rossosze i w biurach terenowych w Puszczy Mariańskiej i Wiskitkach mieli możliwość wypełnienia anonimowej ankiety oceniającej doradztwo świadczone przez pracowników LGD. Ankiety zostały wypełnione przez 56 osób. Na podstawie ankiet oceniających udzielone doradztwo stwierdzono, że udział w doradztwie z pracownikami

biura spełnił oczekiwania wszystkich ankietowanych. Wyniki przeprowadzonych ankiet przedstawione są poniżej.

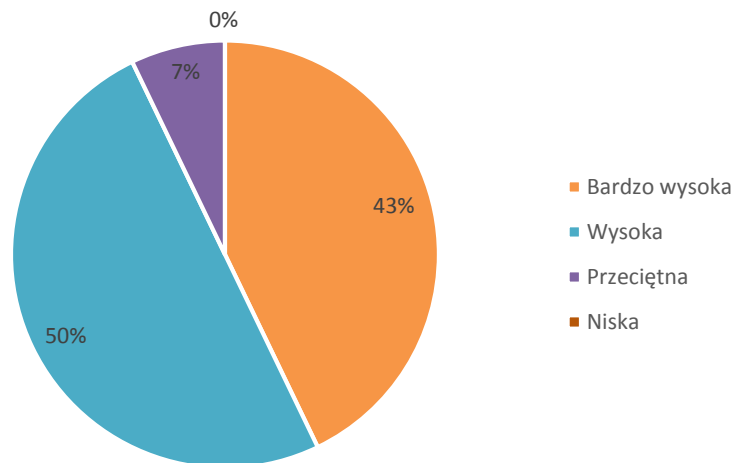
Pierwsze pytanie dotyczyło zakresu tematycznego świadczonego doradztwa.

Wykres 1. Rozkład ankietowanych ze względu na zakres świadczonego doradztwa.

Spośród ankietowanych 29 osób korzystało z doradztwa dotyczącego podejmowania działalności gospodarczej, 19 - rozwijania działalności, a 8 osób uzyskało doradztwo w zakresie projektów grantowych.

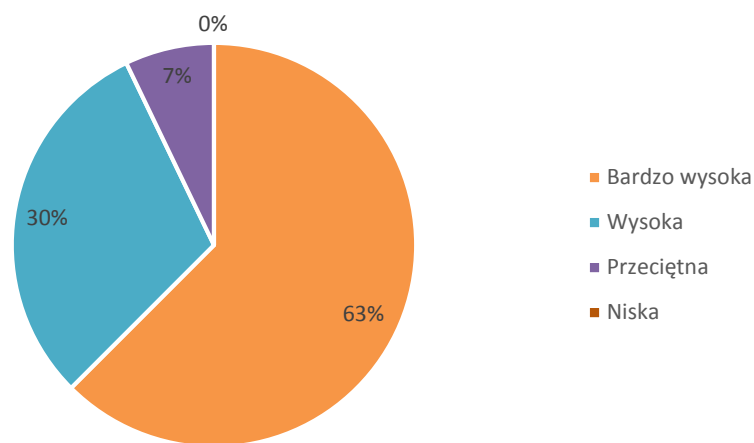
Kolejne pytanie dotyczyło oceny wiedzy i kompetencji pracownika udzielającego doradztwa (znajomość zagadnień merytorycznych).

Wykres 2. Rozkład ocen ze względu na poziom wiedzy i kompetencji pracowników.

Połowa ankietowanych uznało wiedzę i kompetencje pracownika udzielającego doradztwa (znajomość zagadnień merytorycznych) na wysokim poziomie, a 43% badanych na bardzo wysokim. Pozostałe 7% zaznaczyło ocenę - przeciętna (4 osoby). Żaden ankietowany nie zaznaczył odpowiedzi „niska”.

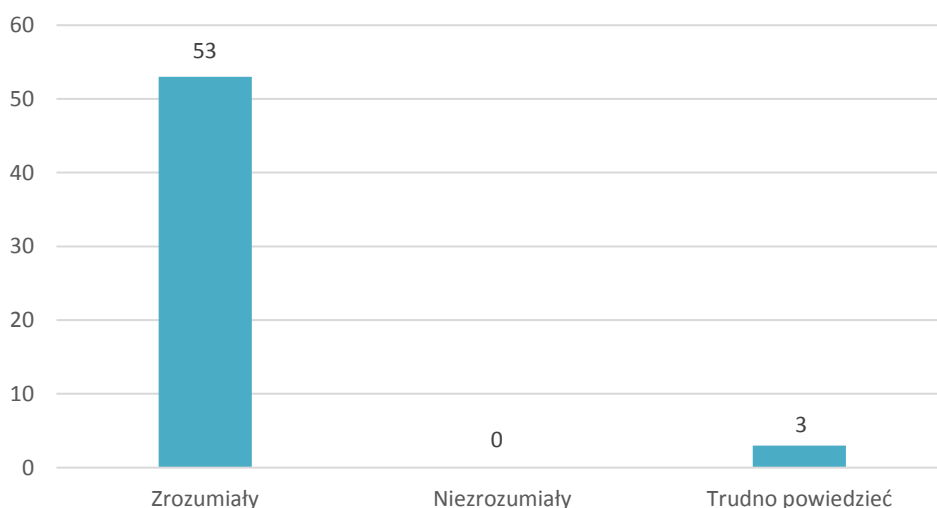
Trzecie pytanie dotyczyło oceny poziomu obsługi, na którą składają się komunikatywność, życzliwość, chęć udzielania informacji.

Wykres 3. Ocena poziomu obsługi potencjalnych beneficjentów.

Poziom obsługi, w tym komunikatywność, życzliwość i chęć udzielania informacji zostały ocenione na bardzo wysokim poziomie przez 63% ankietowanych – 35 osób, na wysokim przez 17 osób. Dla 7% respondentów poziom obsługi jest na przeciętnym poziomie. Nikt nie ocenił poziomu obsługi jako niski.

Następne pytanie miało na celu ocenę sposobu przekazywania informacji.

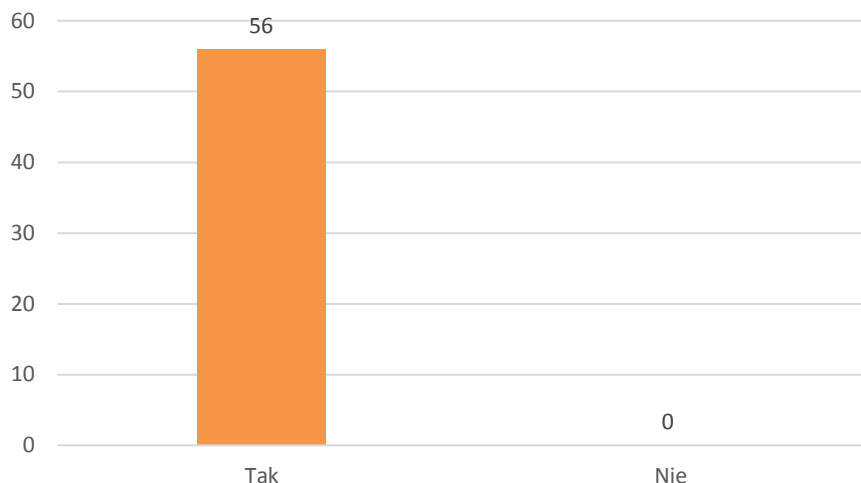

Wykres 4. Rozkład ocen dotyczących sposobu przekazania informacji.

Większość ankietowanych - 95% uznało, że sposób przekazania informacji przez pracowników biura podczas udzielanego doradztwa był dla nich zrozumiały. Trzy osoby zaznaczyły odpowiedź - trudno powiedzieć. Nikt nie zaznaczył odpowiedzi niezrozumiały.

Ostatnie pytanie brzmiało: „Czy wzrosła Pani/Pana wiedza w zakresie tematyki objętej doradztwem?”

Wykres 5. Rozkład ankietowanych ze względu na ocenę poziomu wiedzy w zakresie doradztwa.

Udział w konsultacjach spowodował wzrost wiedzy w zakresie tematyki objętej doradztwem u 100% ankietowanych osób.

Wnioski i rekomendacje wynikające z ankiet:

Jak wynika z powyższej analizy doradztwo świadczone przez pracowników jest oceniane bardzo wysoko przez ankietowanych, a efektywność doradztwa utrzymuje się na wysokim poziomie.

1. Wiedza i kompetencje pracowników udzielających doradztwa zostały ocenione wysoko.
2. Wiedza przekazywana jest przez pracowników udzielających doradztwa w sposób zrozumiały.
3. Doradztwo świadczone przez pracowników biura spełnia oczekiwania potencjalnych beneficjentów.
4. Należy zachować obecną jakość świadczonych usług.

4.2 Walne Zebranie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”.

Walne Zebranie Członków jest najwyższą władzą Stowarzyszenia i podejmuje najważniejsze dla funkcjonowania LGD decyzje. Na dzień 31 grudnia 2017r. liczba członków Stowarzyszenia wynosiła 86 osób. W 2017 roku Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” odbyło się 3 razy - 27 czerwca, 23 sierpnia oraz 15 grudnia. W związku z rezygnacją Pana Janusza Rosiaka po 11 latach z funkcji Prezesa Stowarzyszenia oraz rezygnacją Pani Doroty Niezabitowskiej - Pawlikowskiej z funkcji członka Zarządu na pierwszym Walnym Zebraniu Członków Stowarzyszenia odbyły się wybory uzupełniające. Podczas zebrania nowym prezesem LGD „Kraina Rawki” został Pan Mariusz Cheba, dotychczasowy członek Zarządu LGD. Wybrano także dwóch nowych członków Zarządu - Panią Annę Jakubiak i Pana Dariusza Rudnickiego. Na zebraniu zatwierdzono także sprawozdanie z wykonania budżetu i zadań za rok 2016, sprawozdanie finansowe za rok obrotowy 2016 oraz udzielono absolutorium Zarządowi. Głównymi decyzjami podjętymi na drugim Walnym Zebraniu były uchwały dotyczące zmian w Statucie i Lokalnej Strategii rozwoju oraz uzupełnienia składu Rady i Komisji Rewizyjnej. Na posiedzeniu, które odbyło się 15 grudnia 2017r. Walne Zebranie zatwierdziło m.in. uchwały dotyczące zmian w Statucie, Regulaminie Rady, Regulaminie

Zarządu, Regulaminie Komisji Rewizyjnej oraz w sprawie powołania pełnomocnika do reprezentowania LGD w umowach między Stowarzyszeniem, a członkami Zarządu oraz w sporach z nim.

4.3 Rada Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”.

Rada LGD „Kraina Rawki” w 2017 roku odbyła 6 posiedzeń. Cztery z nich były związane z oceną, wyborem operacji do finansowania i ustaleniem kwoty wsparcia operacji, które mają być realizowane w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS) objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020 oraz z oceną protestów wniesionych przez beneficjentów, których operacje znalazły się poza limitem środków. Dwa pierwsze posiedzenia w 2017 roku dotyczyły wyboru operacji w ramach działania „Granty Krainy Rawki” finansowanego ze środków własnych Stowarzyszenia.

Członkami Rady są przedstawiciele sektora społecznego, gospodarczego, publicznego oraz mieszkańcy. Z pełnienia funkcji członków Rady w 2017 roku zrezygnowali Pan Zdzisław Śliwa i Pani Krystyna Oziębło. Podczas drugiego Walnego Zebrania skład Rady został uzupełniony, wybrano Panią Alicję Chmielewską i Panią Elżbietę Melon. Skład Rady na dzień 31.12.2017r. liczył 19 osób.

Posiedzenie Rady z dnia 16 października 2017 r. dotyczyło oceny i wyboru operacji do finansowania w ramach naborów nr 1/2017 podejmowanie działalności gospodarczej, 2/2017 podejmowanie działalności gospodarczej przez osoby z grupy defaworyzowanej w zakresie usług noclegowych oraz 4/2017 rozwijanie działalności gospodarczej przez osoby z grupy defaworyzowanej w zakresie usług noclegowych. Dnia 17 października Rada dokonała oceny i wyboru operacji do finansowania w ramach naboru nr 3/2017 rozwijanie działalności gospodarczej. Na kolejnym posiedzeniu Rady, w dniu 06 listopada zweryfikowano wyniki oceny operacji na podstawie wniesionych 8 protestów w ramach naborów nr: 1/2017, 2/2017, 3/2017 oraz 4/2017. Na posiedzeniu w dniu 30 listopada 2017 roku dokonano oceny i wyboru grantobiorców w ramach naboru nr 1/2017/G w zakresie budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej.

Zgodnie z planem szkoleń, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” zorganizowało szkolenie dla członków Rady LGD. W roku kalendarzowym 2017 odbyło się jedno szkolenie dla organu decyzyjnego LGD. W związku z pierwszymi naborami wniosków dot. podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej oraz projektów grantowych, konieczne było wyposażenie członków organu decyzyjnego w niezbędną wiedzę umożliwiającą aktywny udział w procesie oceny i wyboru operacji do finansowania w ramach LSR, w zgodzie z przepisami PROW 2014-2020 i zasadami podejścia LEADER (RLKS). Podczas szkolenia członkowie Rady zapoznali się z podstawowymi obowiązkami, odpowiedzialnościami Rady oraz dokumentami LGD - między innymi z LSR, Regulaminem Rady i kryteriami wyboru oraz procedurą oceny wniosków. W szkoleniu wzięło udział 12 przedstawicieli Rady.

4.4 Zarząd Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”.

Zarząd Stowarzyszenia w 2017 roku odbył 15 posiedzeń, podczas których Członkowie Zarządu uzgadniali, konsultowali i opiniowali sprawy bieżące, w tym sprawy dotyczące przygotowywania dokumentów niezbędnych do rozpoczęcia naborów wniosków o przyznanie pomocy. W 2017 roku podjęto łącznie 32 uchwały. Dotyczyły one następujących zagadnień:

- dwukrotnej zmiany regulaminu biura,
- zatwierdzenia procedur wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych oraz procedur standardowych,
- zatwierdzenia zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020,
- zatwierdzenia Polityki Bezpieczeństwa Ochrony Danych Osobowych,
- zatrudnienia nowych pracowników,
- przyjęcia nowych członków zwyczajnych,
- wykluczenia członków zwyczajnych,
- wyboru osoby reprezentującej Stowarzyszenie w Łódzkiej Sieci LGD,
- ustalenia wynagrodzeń i zakresu zadań pracowników,

Ponadto członkowie Zarządu uzgadniali, konsultowali i opiniowali wiele spraw bieżących, będąc z pracownikami biura w kontakcie telefonicznym, mailowym i osobistym. Na dzień 31.12.2017r. Zarząd LGD liczył 9 osób. Przed naborami wniosków dot. podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej oraz projektów grantowych trzech członków Zarządu w 2017r. uczestniczyło w szkoleniu „Proces oceny i wyboru operacji do finansowania w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju, w zgodzie z przepisami PROW 2014-2020 i zasadami podejścia LEADER (RLKS)”, dwóch członków Zarządu uczestniczyło w szkoleniach organizowanych przez Urząd Marszałkowski.

4.5 Komisja Rewizyjna Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”.

Organem kontroli i nadzoru wewnętrznego jest Komisja Rewizyjna. W skład Komisji Rewizyjnej wchodzi 9 osób wybieranych przez Walne Zebranie Członków. W roku kalendarzowym 2017 odbyły się dwa posiedzenia Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”. Podczas pierwszego posiedzenia dokonano czynności kontrolnych dokumentacji finansowej, oceny funkcjonowania stowarzyszenia oraz prawidłowości wydatkowania środków finansowych. W wyniku przeprowadzonych działań kontrolnych Komisja Rewizyjna nie dopatrzyła się żadnych uchybień i niedociągnięć w działalności Stowarzyszenia, w związku z czym wniosła o udzielenie absolutorium dla Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”.

Z pełnienia funkcji członka Komisji Rewizyjnej w 2017 roku zrezygnował Pan Dariusz Rudnicki, Pani Anna Jakubiak i Pani Elżbieta Melon. Podczas drugiego Walnego Zebrania skład Komisji Rewizyjnej został uzupełniony, wybrano Panią Magdalenę Karnowką, Krystynę Oziębło i Grażynę Bartosiak. Drugie posiedzenie poświęcone zostało ukonstytuowaniu Komisji. Skład Komisji Rewizyjnej na dzień 31.12.2017r. liczył 9 osób.

V. Postęp w wdrażaniu LSR.

5.1 Stopień realizacji celów i wskaźników produktu LSR

W związku z wejściem w życie w dniu 03.09.2016 r. rozporządzenia MRiRW zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”, a także wydaniem nowych wytycznych MRiRW nr 2/1/2016 w zakresie jednolitego i prawidłowego wykonywania przez lokalne grupy działania zadań związanych z realizacją strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” objętego PROW na lata 2014-2020 konieczne było wprowadzenie przez LGD odpowiednich zmian w Strategii Rozwoju Lokalnego

Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2020, w procedurach oceny i wyboru operacji, a także lokalnych kryteriach wyboru operacji. Proces aktualizacji dokumentów prowadzony był do czerwca 2017 roku, a wprowadzenie wskazanych zmian było warunkiem uruchomienia naborów wniosków w ramach PROW na lata 2014-2020.

W związku z powyższą potrzebą opracowania dokumentów i wprowadzenia zmian, dopiero w drugiej połowie 2017 roku rozpoczęły się działania przewidziane w ramach:

- **Celu ogólnego 1.** „Kraina Rawki” mieszkańcami silna
- **Celu ogólnego 2.** Obszar LGD „Kraina Rawki” atrakcyjny dla inwestorów.
- **Celu ogólnego 3.** LGD „Kraina Rawki” turystyczną marką regionu.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” w II połowie 2017 roku przeprowadziła pięć naborów wniosków o przyznanie pomocy nr 1/2017, 2/2017, 3/2017, 4/2017 oraz nr 1/2017/G. Nabory ogłoszono zgodnie z zaktualizowanym harmonogramem naborów wniosków w ramach 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”.

Nabór nr 1/2017

Czas trwania naboru: od 14 sierpnia 2017r. do 12 września 2017r.

Zakres tematyczny naboru: podejmowanie działalności gospodarczej:

- 2.1.1 Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na podjęcie działalności gospodarczej (limit środków 560 000,00 zł).

W ramach przedsięwzięcia 2.1.1 z obszaru LGD zostały złożone 22 wnioski na łączną kwotę 1 526 591,87 zł. Do dofinansowania wybrano wszystkie wnioski, w tym:

- 8 operacji zmieściło się w limicie środków (łączna kwota pomocy 560 000,00 zł),
- 14 operacji nie zmieściło się w limicie środków.

Nabór nr 2/2017

Czas trwania naboru: od 14 sierpnia 2017r. do 12 września 2017r.

Zakres tematyczny naboru: podejmowanie działalności gospodarczej poprzez:

- 3.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności mających na celu świadczenia usług noclegowych w tym podejmowanie działalności przez osoby z grup defaworyzowanych (limit środków 240 000,00 zł).

W ramach przedsięwzięcia 3.1.1 z obszaru LGD zostały złożone 4 wnioski na łączną kwotę 320 000,00 zł. Do dofinansowania wybrano wszystkie wnioski, w tym:

- 3 operacje zmieściły się w limicie środków (łączna kwota pomocy 240 000,00 zł),
- 1 operacja nie zmieściła się w limicie środków.

Nabór nr 3/2017

Czas trwania naboru: od 14 sierpnia 2017r. do 12 września 2017r.

Zakres tematyczny naboru: rozwijanie działalności gospodarczej poprzez:

- 2.1.2 Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na rozwój działalności gospodarczej (limit środków 2 400 000,00 zł).

W ramach przedsięwzięcia 2.1.2 z obszaru LGD zostało złożonych 21 wniosków na łączną kwotę 4 731 563,41 zł. Do dofinansowania wybrano 20 wniosków, w tym:

- 9 operacji zmieściło się w limicie środków (łączna kwota pomocy 2 217 776,00 zł),
- 11 operacji nie zmieściło się w limicie środków.

Nabór nr 4/2017

Czas trwania naboru: od 14 sierpnia 2017r. do 12 września 2017r.

Zakres tematyczny naboru: rozwijanie działalności gospodarczej poprzez:

- 3.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności mających na celu świadczenia usług noclegowych w tym podejmowanie działalności przez osoby z grup defaworyzowanych (limit środków 300 000,00 zł).

W ramach przedsięwzięcia 3.1.1 z obszaru LGD zostały złożone 2 wnioski na łączną kwotę 567 710,24 zł. Do dofinansowania wybrano wszystkie wnioski, w tym:

- 1 operacja zmieściła się w limicie środków (łączna kwota pomocy 267 710,24 zł),
- 1 operacja nie zmieściła się w limicie środków.

Nabór nr 1/2017/G

Czas trwania naboru: od 18 września 2017r. do 17 października 2017r.

Zakres tematyczny naboru: budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej poprzez:

- 1.1.2 Budowa ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i młodzieży (limit środków 296 000,00 zł).

W ramach przedsięwzięcia 1.1.2 z obszaru LGD zostało złożonych 7 wniosków na łączną kwotę 339 450,00 zł. Do dofinansowania wybrano wszystkie wnioski, w tym:

- 6 operacji zmieściło się w limicie środków (łączna kwota pomocy 289 591,00 zł),
- 1 operacja nie zmieściła się w limicie środków.

Wnioski wybrane do dofinansowania wraz z całą dokumentacją konkursową zostały przekazane do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego. Analizując niżej przedstawione tabele obrazujące stan realizacji wskaźników należy mieć na uwadze, że na dzień 31.12.2017r. wskaźniki zrealizowane oznaczają liczbę operacji wybranych do dofinansowania w ramach limitu środków będących w trakcie weryfikacji w SW. Na dzień 31.12.2017r. żadna z operacji wybranych w ramach naborów 1/2017, 2/2017, 3/2017, 4/2017 oraz 1/2017/G nie jest zakontraktowana. W związku z powyższym należy stale monitorować stan realizacji operacji, ponieważ poziom realizacji wskaźników może ulec zmianie.

W związku z rozporządzeniem MRiRW zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” z dnia 10 sierpnia 2017 roku, a także wydaniem nowych wytycznych MRiRW nr 6/4/2017 w zakresie jednolitego i prawidłowego wykonywania przez lokalne grupy działania zadań związanych z realizacją strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” objętego PROW na lata 2014-2020 Zarząd Stowarzyszenia podjął decyzję o odwołaniu naboru nr 5/2017 w zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego, który zaplanowany był w terminie od 18 września do 17 października 2017r.

Szczegółowe dane dotyczące stopnia realizacji poszczególnych celów zawartych w Lokalnej Strategii Rozwoju oraz odpowiadających im wskaźników znajdują się w tabelach poniżej. Analizując niżej przedstawione tabele obrazujące stan realizacji wskaźników produktu należy mieć na uwadze, że na dzień 31.12.2016 r. wskaźniki zrealizowane oznaczają liczbę operacji wybranych do dofinansowania, ale będących w trakcie weryfikacji. Na dzień 31.12.2017 r. żadna z operacji wybranych w ramach naboru 1/2017, 2/2017, 3/2017, 4/2017 i 1/2017/G nie została zakontraktowana. w związku z powyższym należy stale monitorować stan realizacji operacji, ponieważ poziom realizacji wskaźników może ulec zmianie.

Tabela nr 2: Stopień realizacji celu ogólnego 1 i wskaźników LSR.

CEL OGÓLNY 1 „Kraina Rawki” mieszkańcami silna	NAZWA WSKAŹNIKA PRODUKTU	DO ZREALIZOWANIA 2016-2018		ZREALIZOWANO W 2017	
		WARTOŚĆ z JEDNOSTKĄ MIARY	KWOTA	WARTOŚĆ z JEDNOSTKĄ MIARY	KWOTA
		1.1.1 Budowa nowych lub przebudowa mająca na celu podniesienie standardu istniejących ogólnodostępnych miejsc kulturalno - integracyjnych	Liczba nowo wybudowanych lub przebudowanych ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych	10 sztuk	450 888,00
1.1.2 Budowa ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i młodzieży	Liczba wybudowanych ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych	13 sztuk	613 000,00	6 sztuk	289 591,00
1.1.3 Stworzenie ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+	Liczba stworzonych ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób w wieku do 25 roku życia i osób w wieku 50+	3 sztuki	100 000,00	0	0
1.1.4 Organizacja wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje	Liczba wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje	-	-	-	-

Tabela nr 3: Stopień realizacji celu ogólnego 2 i wskaźników LSR.

CEL OGÓLNY 2	NAZWA WSKAŹNIKA PRODUKTU	DO ZREALIZOWANIA 2016-2018		ZREALIZOWANO W 2017	
		WARTOŚĆ z JEDNOSTKĄ MIARY	KWOTA	WARTOŚĆ z JEDNOSTKĄ MIARY	KWOTA
Obszar LGD „Kraina Rawki” atrakcyjny dla inwestorów					
2.1.1 Organizacja doradztwa przeprowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na podjęcie działalności gospodarczej.	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa	3 sztuki	210 000,00	8 sztuk	560 000,00
2.1.2 Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na rozwój działalności gospodarczej.	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa.	2 sztuki	600 000,00	9 sztuk	2 217 776,00
2.1.3 Kreator przedsiębiorczości	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	1 sztuka	300 000,00	-	-

Tabela nr 4: Stopień realizacji celu ogólnego 3 i wskaźników LSR.

CEL OGÓLNY 3 LGD „Kraina Rawki” turystyczna marką regionu	NAZWA WSKAŹNIKA PRODUKTU	DO ZREALIZOWANIA 2016-2018		ZREALIZOWANO W 2017	
		WARTOŚĆ z JEDNOSTKĄ MIARY	KWOTA	WARTOŚĆ z JEDNOSTKĄ MIARY	KWOTA
3.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności mających na celu świadczenia usług noclegowych w tym podejmowanie działalności przez osoby z grup defaworyzowanych	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego lub rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym liczba podjętych działalności przez osoby z grup defaworyzowanych.	4 sztuki	540 000,00	4 sztuki	507 710,24
3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej.	Liczba operacji polegających na budowie infrastruktury turystycznej.	-	-	-	-
3.1.3 Organizacja szkoleń z zakresu podniesienia wiedzy mieszkańców nt. działalności w sferze turystyki.	Liczba przeprowadzonych szkoleń.	1 sztuka	5 000,00	-	-
3.1.4 Realizacja przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków.	Liczba przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków.	2 sztuki	70 000,00	-	-
3.1.5 Budowa obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów	Budowa obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów	1 sztuka	50 000,00	-	-
3.1.6 Realizacja operacji mających na celu promocję obszaru.	Liczba operacji mających na celu promocję obszaru.	9 sztuk	272 000,00	-	-
3.1.7 „Rawka Blues”	Liczba zrealizowanych inwestycyjnych projektów współpracy	-	-	-	-

5.2 Stopień realizacji budżetu

Budżet Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” na lata 2014-2020 wynosi 9 milionów złotych, z czego 7 milionów przeznaczonych jest na realizację LSR w ramach poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”, 350 000 zł zaplanowano na realizację projektów współpracy w ramach poddziałania 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania”, 1 650 000 zł zostanie przeznaczonych na poddziałanie 19.4 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”.

W ramach poddziałania 19.4 środki przeznaczone były głównie na bieżące koszty prowadzenie biura i wynagrodzenia pracowników. Zestawienie rzeczowo – finansowe funkcjonowania biura LGD "Kraina Rawki" oraz aktywizacji społeczności lokalnych w ramach poddziałania 19.4 "Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 ujęte w tabeli nr 5 obejmuje okres realizacji wydatków od września 2016 roku do grudnia 2017 roku.

Realizacja rzeczowa i finansowa zaplanowanego budżetu w ramach poddziałania 19.2 rozpoczęła się dopiero w drugiej połowie 2017 roku, co nie przebiegło zgodnie z pierwotnym planem - realizacją naborów w I połowie 2017 roku. Przedsięwzięcia z zakresu rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD realizowane są na poziomie zapewniającym realizację kamienia milowego. Na dzień 31.12.2017 r. wszystkie wnioski wybrane do dofinansowania są na etapie weryfikacji w Urzędzie Marszałkowskim i jest wysokie prawdopodobieństwo realizacji związanych z nimi wskaźników. Zadania grantowe wybrane do dofinansowania w 2017 roku będą realizowane poprzez projekt grantowy. W okresie 01.01.2017 r.-31.12.2017 r. środki wykorzystane zostały zarówno na realizację Celu ogólnego I - „Kraina Rawki” mieszkańcami silna, Celu ogólnego II - Obszar LGD „Kraina Rawki” atrakcyjny dla inwestorów oraz Celu ogólnego III - LGD „Kraina Rawki” turystyczną marką regionu. LGD podjęło działania mające na celu opracowanie międzynarodowych projektów współpracy w ramach poddziałania 19.3.

Tabele nr 6-8 obrazują poziom realizacji budżetu dla celów ogólnych 1-3 w ramach poszczególnych przedsięwzięć w 2017 roku. Wskazane środki dotyczą operacji wybranych do dofinansowania, które są w trakcie weryfikacji przez Samorząd Województwa Łódzkiego. Dane te mogą ulec zmianie.

Tabela nr 5: Zestawienie rzeczowo-finansowe funkcjonowania biura LGD „Kraina Rawki” - wydatki poniesione do końca 2017 roku.

Lp.	Zestawienie zadań	BUDŻET	WYDATKI
1	Realizacja Planu Komunikacji z lokalną społecznością w tym:	105 000,00 zł	6 843,17 zł
1.1	Organizacja spotkań konsultacyjnych i konferencji informacyjno - promocyjnych, materiały informacyjne, promocyjne	40 000,00	5 471,95
1.2	Prowadzenie strony internetowej i profilu LGD na portalu społecznościowym, informowanie o terminach naborów, organizacja szkoleń i wydarzeń animacyjnych	50 000,00	1 371,25
1.3	Ocena jakości doradztwa - ankiety, inne	5 000,00	-
1.4	Inne zadania	10 000,00	-
2	Zatrudnienie pracowników w łącznym wymiarze etatów zgodnie z par. 5 ust 1 pkt 3 umowy o przyznaniu pomocy	1 445 000,00 zł	207 285,02 zł
2.1	Doskonalenie zawodowe osób uczestniczących w realizacji LSR poprzez:		
2.1.1	Szkolenia pracowników	12 000,00	570,00
2.1.2	Inne zadania	3 000,00	-
2.2	Wynagrodzenie pracowników	1 200 000,00	165 330,67
2.3	Podróże służbowe	40 000,00	4 205,83
2.4	Koszty bieżące prowadzenia biura	175 000,00	34 341,23
2.5	Inne zadania	15 000,00	2 837,29
3	Realizacja wykonanego planu szkoleń dla członków organu decyzyjnego i pracowników biura LGD	45 000,00 zł	3 000,00 zł
3.1	Szkolenia	45 000,00	3 000,00
4	Realizacja doradztwa na rzecz potencjalnych beneficjentów LSR	30 000,00 zł	-
4.1	Materiały biurowe, artykuły spożywcze	25 000,00	-
4.2	Inne zadania	5 000,00	-
5	Inne zadania	25 000,00 zł	-
5.1	Aktywizacja	25 000,00	-
	RAZEM	1 650 000,00 zł	217 128,19 zł

Tabela nr 6: Poziom realizacji budżetu LSR w ramach celu ogólnego 1.

CEL OGÓLNY 1		RAZEM LATA 2016–2023	Rok 2017
“Kraina Rawki” mieszkańcami silna	Nazwa wskaźnika produktu	Razem planowane wsparcie (zł)	Wykorzystane środki (zł)
1.1.1 Budowa nowych lub przebudowa mająca na celu podniesienie standardu istniejących ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych.	Liczba nowo wybudowanych lub przebudowanych ogólnodostępnych miejsc kulturalno-integracyjnych.	884 776,00	0,00
1.1.2 Budowa ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych.	Liczba wybudowanych ogólnodostępnych miejsc rekreacji dla dzieci i dorosłych.	1 237 664,00	289 591,00
1.1.3 Stworzenie ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.	Liczba stworzonych ofert spędzania wolnego czasu i podnoszenia kompetencji dla osób do 25 roku życia i osób w wieku 50+.	231 664,00	0,00
1.1.4. Organizacja wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje.	Liczba wydarzeń integrujących mieszkańców i rozwijających ich pasje.	45 000,00	0,00
Razem cel ogólny 1		2 399 104,00	289 591,00

Tabela nr 7: Poziom realizacji budżetu LSR w ramach celu ogólnego 2.

CEL OGÓLNY 1		RAZEM LATA 2016–2023	Rok 2017
“Kraina Rawki” mieszkańcami silna	Nazwa wskaźnika produktu	Razem planowane wsparcie (zł)	Wykorzystane środki (zł)
2.1.1 Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na podjęcie działalności gospodarczej.	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa.	560 000,00	560 000,00
2.1.2 Organizacja doradztwa prowadzonego przez ekspertów z zakresu pozyskiwania funduszy z budżetu LGD na rozwój działalności gospodarczej.	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w wyniku udzielonego doradztwa.	2 400 000,00	2 217 776,00
2.1.3. Kreator przedsiębiorczości	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	300 000,00	0,00
Razem cel ogólny 2		3 260 000,00	2 777 776,00

Tabela nr 8: Poziom realizacji budżetu LSR w ramach celu ogólnego 3.

CEL OGÓLNY 3		RAZEM LATA 2016–2023	Rok 2017
LGD „Kraina Rawki” turystyczną marką regionu.	Nazwa wskaźnika produktu	Razem planowane wsparcie (zł)	Wykorzystane środki (zł)
3.1.1 Podejmowanie lub rozwój działalności mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym podejmowanie działalności przez osoby z grup defaworyzowanych.	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego lub rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa mających na celu świadczenie usług noclegowych w tym liczba podjętych działalności przez osoby z grup defaworyzowanych	540 000,00	507 710,24
3.1.2 Budowa infrastruktury turystycznej.	Liczba operacji polegających na budowie infrastruktury turystycznej.	95 000,00	0,00
3.1.3 Organizacja szkoleń z zakresu podniesienia wiedzy mieszkańców nt. działalności w sferze turystyki.	Liczba przeprowadzonych szkoleń.	5 000,00	0,00
3.1.4. Realizacja przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków.	Liczba przedsięwzięć mających na celu renowację i promocję zabytków.	420 000,00	0,00
3.1.5. Budowa obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów.	Liczba powstałych obiektów pełniących funkcję lokalnych muzeów.	90 000,00	0,00
3.1.6. Realizacja operacji mających na celu promocję obszaru.	Liczba operacji mających na celu promocję obszaru.	495 896,00	0,00
3.1.7. „Rawka Blues”	Liczba zrealizowanych inwestycyjnych projektów współpracy	50 000,00	0,00
Razem cel ogólny 3		1 695 896,00	507 710,24

5.3 Realizacja Planu Komunikacji

W związku z planowanymi naborami na drugie półrocze 2017 roku, LGD „Kraina Rawki” zorganizowała spotkania informacyjne dla potencjalnych beneficjentów. w dniach 7-11.08.2017r. w każdej z dziewięciu gmin członkowskich LGD odbyły się spotkania informacyjne z potencjalnymi beneficjentami chcącymi uzyskać informacje dotyczące podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej. Spotkania cieszyły się zainteresowaniem mieszkańców. w ramach realizacji planu komunikacji zostało przeprowadzonych dziewięć spotkań konsultacyjnych. w spotkaniach łącznie wzięły udział 83 osoby. Przed naborem na projekt grantowy, w dniu 27.09.2017r. w Urzędzie Gminy w Sadkowicach odbyło się spotkanie informacyjne z potencjalnymi beneficjentami chcącymi uzyskać informacje dotyczące dofinansowania w ramach projektów grantowych. w spotkaniu wzięło udział 15 osób.

Skuteczność przekazywania informacji na temat działalności i promocji LGD oraz działań związanych z wdrażaniem LSR można zmierzyć między innymi na podstawie licznika odwiedzin strony internetowej.

W analizowanym okresie były prowadzone działania komunikacyjne związane z informowaniem lokalnej społeczności o spotkaniach informacyjnych przed naborami, na których potencjalni beneficjenci mogli uzyskać informacje o warunkach i możliwościach pozyskania dofinansowania w ramach podejmowania/rozwijania działalności gospodarczej lub projektów grantowych. Jako środek przekazu informacji wykorzystywana była strona internetowa LGD, oficjalny profil Stowarzyszenia LGD „Kraina Rawki” na portalu społecznościowym Facebook oraz lokalna prasa. Plakaty informacyjne były także zamieszczone na stronach internetowych gmin członkowskich oraz rozwieszane w urzędach gmin i siedzibach instytucji użyteczności publicznej. Ogłoszenia o konkursach znalazły się także w lokalnych gazetach. Łącznie pojawiło się 7 artykułów w następujących gazetach: „Głos Rawy Mazowieckiej i okolicy”, „Głos Skierniewic i okolicy” oraz „Głos Żyrardowa i okolicy”. Szczegóły zasięgu działań komunikacyjnych przedstawione są w poniższych tabelach.

Tabela nr 9: Zasięg działań komunikacyjnych dotyczących spotkań informacyjnych dot. Podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej

ŹRÓDŁO DANYCH	ZASIĘG
Licznik odwiedzin strony internetowej	388 wyświetlenia strony (w dniu zamieszczenia ogłoszenia o spotkaniach informacyjnych) 2 983 wyświetlenia strony (od dnia ogłoszenia do dnia pierwszego z cyklu spotkania inf. - 8 dni)
Licznik wyświetleń artykułu na profilu Facebook	773 odbiorców ogłoszenia o spotkaniu informacyjnym
Liczba artykułów o spotkaniu informacyjnym na stronach urzędów gmin	9
Liczba artykułów o spotkaniu informacyjnym w siedzibach instytucji użyteczności publicznej	13

Tabela nr 10: Zasięg działań komunikacyjnych dotyczących spotkań informacyjnych dot. grantów.

ŹRÓDŁO DANYCH	ZASIĘG
Licznik odwiedzin strony internetowej	387 wyświetleń strony (w dniu zamieszczenia ogłoszenia o spotkaniach informacyjnych) 11 347 wyświetlenia strony (od dnia ogłoszenia do dnia spotkania inf - 23 dni)
Licznik wyświetleń artykułu na profilu Facebook	1 038 odbiorców ogłoszenia o spotkaniu informacyjnym
Liczba artykułów o spotkaniu informacyjnym na stronach urzędów gmin	6
Liczba artykułów o spotkaniu informacyjnym w siedzibach instytucji użyteczności publicznej	10

Na stronie internetowej LGD zamieszczona była także broszura informacyjna dla beneficjentów zainteresowanych uzyskaniem dofinansowania w zakresie poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020”. W 2017 roku broszurę ściągnięto 155 razy.

W ramach realizacji planu komunikacji zostały także wydane cztery numery biuletynu informacyjnego „Więści z Krainy Rawki”. Biuletyn jest bezpłatny i dostępny w Urzędach Gmin z obszaru działania LGD i biurze LGD oraz w wersji elektronicznej na stronie internetowej „Krainy Rawki”.

Rys. 1 Biuletyn informacyjny „Więści z Krainy Rawki”

Należy uznać, że wykorzystane przez LGD „Kraina Rawki” kanały komunikacji pozwoliły na dotarcie do szerokiego grona odbiorców, a sposób przygotowania materiałów informacyjnych był skuteczny i pozwolił na podniesienie poziomu wiedzy o założeniach Lokalnej Strategii Rozwoju i możliwościach uzyskania dofinansowania.

W grudniu 2017 roku zostały przeprowadzone trzy działania skierowane do grup defaworyzowanych określonych w Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020. Pierwsze działanie skierowane było do osób w wieku 50+. Spotkanie, w którym wzięło udział 40 osób ze wszystkich gmin członkowskich odbyło się 6 grudnia w Gminnym Domu Kultury w Żelechlinku. Spotkanie miało na celu podsumowanie działań LGD oraz integrację mieszkańców obszaru LGD „Kraina Rawki”. Uczestnicy podczas warsztatu plastycznego wykonali ozdoby świąteczne.

Biuro LGD zorganizowało dwa warsztaty z rozwijania umiejętności miękkich dla uczniów Szkoły Podstawowej w Kowiesach. Warsztaty odbyły się w dniach 8 i 13 grudnia i wzięło w nich udział 32 uczniów klasy piątej. Warsztaty miały na celu rozwinięcie wśród uczniów umiejętności miękkich i wykształcenie pożądaných w życiu dorosłym kompetencji społecznych.

Biuro LGD wykonuje swoją pracę na wysokim poziomie. Doradztwo prowadzone jest zgodnie z planem i przynosi oczekiwane skutki. Biuro aktywnie angażuje się w promocję i uczestniczy w imprezach organizowanych przez samorządy i organizacje pozarządowe. Aktywna działalność na profilu społecznościowym Facebook oraz wydawanie biuletynów zaspokajają potrzeby informacyjne społeczności lokalnej. W 2017 roku biuro LGD nie prowadziło działań animacyjnych z uwagi na dużą ilość pracy związanej z obsługą naboru wniosków i dostosowaniem dokumentacji do aktualnych wytycznych.

Szczegółowy stopień realizacji planu komunikacji w 2017 roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 11: Realizacja planu komunikacji.

Lp.	Działania komunikacyjne	Środki przekazu	Osiągany wskaźnik	Planowane wskaźniki	Osiągnięte wskaźniki
1.	Poinformowanie o planowanych konkursach	Ogłoszenie na tablicach informacyjnych w siedzibach instytucji użyteczności publicznej.	Liczba instytucji, w których umieszczono ogłoszenie	23	23
		Artykuły w prasie lokalnej.	Liczba artykułów	4	7
		Artykuły na stronie internetowej LGD.	Liczba wejść na stronę internetową z artykułem	692	1251
		Aktualności na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD.	Liczba zamieszczonych aktualności	7	15
		Artykuły na profilu LGD na portalu społecznościowym.	Liczba osób, które zobaczyły artykuł	167	1975
		Spotkanie informacyjne dla potencjalnych beneficjentów konkursu w ramach podejmowania lub rozwijania przedsiębiorczości w każdej gminie LGD.	Liczba osób	77	83
		Spotkanie informacyjne dla grupy docelowej konkursów grantowych.	Liczba spotkań	1	1
		Kontakt z grupami docelowymi poprzez rozmowy telefoniczne.	Liczba osób	77	93
2.	Poinformowanie o wynikach konkursów	Artykuły na stronie internetowej LGD.	Liczba wejść na stronę internetową z artykułem	450	1575
		Artykuły na profilu LGD na portalu społecznościowym.	Liczba osób, które zobaczyły artykuł	180	1959

Lp.	Działania komunikacyjne	Środki przekazu	Osiągany wskaźnik	Planowane wskaźniki	Osiągnięte wskaźniki
3.	Poinformowanie o planowanych i dokonanych zmianach	Artykuły na stronie internetowej LGD	Liczba wejść na stronę internetową z artykułem	180	335
4.		Artykuły na profilu LGD na portalu społecznościowym.	Liczba osób, które artykuł zobaczyły	90	1796
4.	Podsumowanie dotychczas zrealizowanych działań oraz przedstawienie działań planowanych	Artykuły w prasie lokalnej.	Liczba artykułów	2	3
		Artykuły na stronie internetowej LGD.	Liczba wejść na stronę internetową z artykułem	180	666
		Aktualności na stronach internetowych urzędów gmin z linkiem do www LGD.	Liczba zamieszczonych aktualności	7	7
		Artykuły na profilu LGD na portalu społecznościowym.	Liczba osób, które zobaczyły artykuł	90	577
		Spotkanie/warsztaty/szkolenia dla grup defaworyzowanych określonych w LSR.	Liczba spotkań	1	3
		Bezpłatny biuletyn LGD w wersji papierowej i elektronicznej.	Liczba wydanych biuletynów	4	4

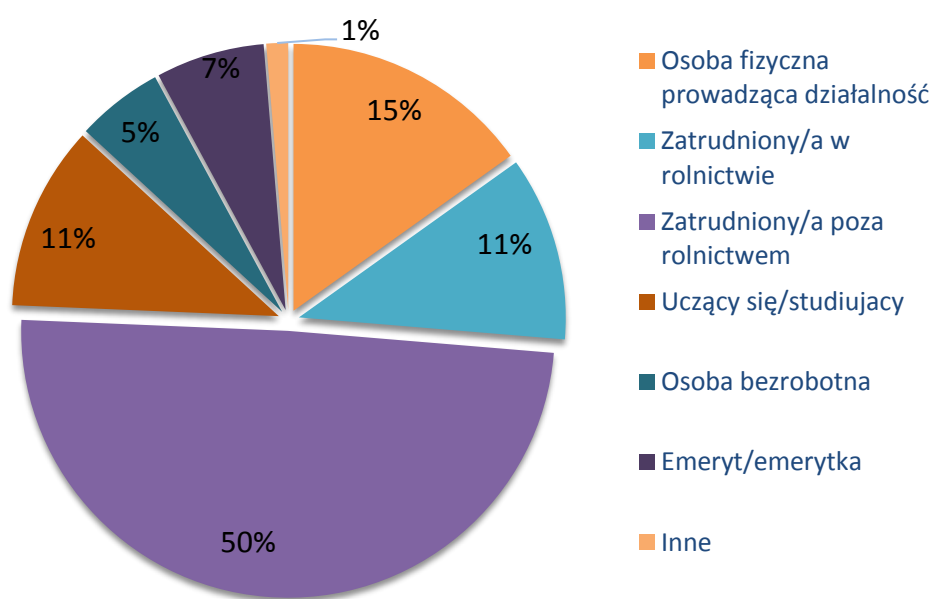
VI. Badanie satysfakcji mieszkańców za rok 2017.

6.1 Opis grupy badanej

W dniach 15-30 stycznia 2018r. zostało przeprowadzone badanie ankietowe, którego celem było poznanie opinii mieszkańców na temat warunków życia w ich gminie. Wyniki ankiet pomogą dostosować Lokalną Strategię Rozwoju na lata 2014-2020 oraz przyszłych działań LGD „Kraina Rawki” do potrzeb mieszkańców i regionu. Ankieta zawierała 12 pytań oraz metryczkę. Rozkład odpowiedzi na poszczególne pytania przedstawiają poniższe wykresy.

W badaniu uczestniczyły 152 osoby, byli to mieszkańcy wszystkich gmin z obszaru działania LGD „Kraina Rawki”: Biała Rawska – 10 ankietowanych, Cielądz – 10 ankietowanych, Kowiesy – 26 osób, Puszcza Mariańska - 20, Rawa Mazowiecka – 31, Regnów - 12, Sadkowice - 19, Wiskitki - 17 oraz Żelechlinek – 7 osób. Wśród mieszkańców biorących udział w badaniu 64% stanowiły kobiety, a 36% mężczyźni. w badanej grupie najczęściej było osób w przedziale wiekowym 35-50 lat (33%), następnie 25-34 lata (28%), powyżej 50 roku życia (24%), do 25 roku życia (15%). Wśród ankietowanych było 6 osób niepełnosprawnych.

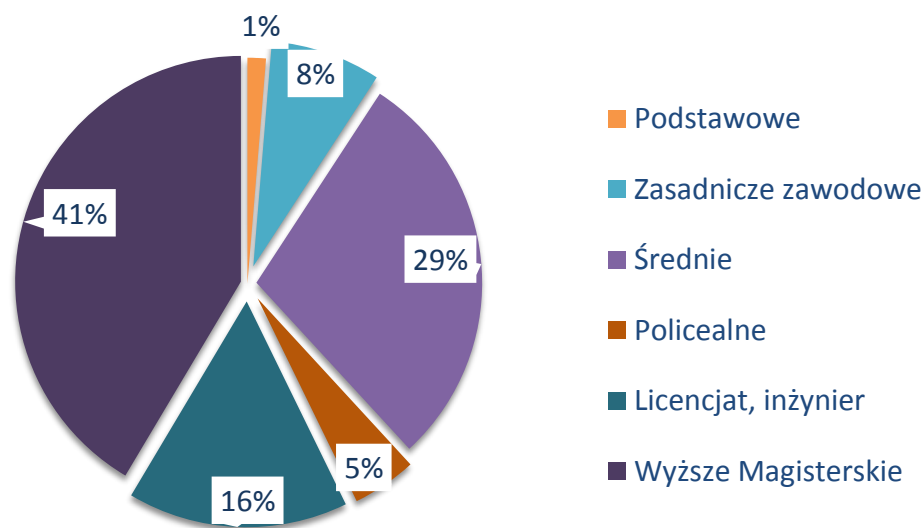
Według statusu na rynku pracy rozkład ankietowanych przedstawia się następująco:

Wykres 6. Rozkład ankietowanych ze względu na status na rynku pracy.

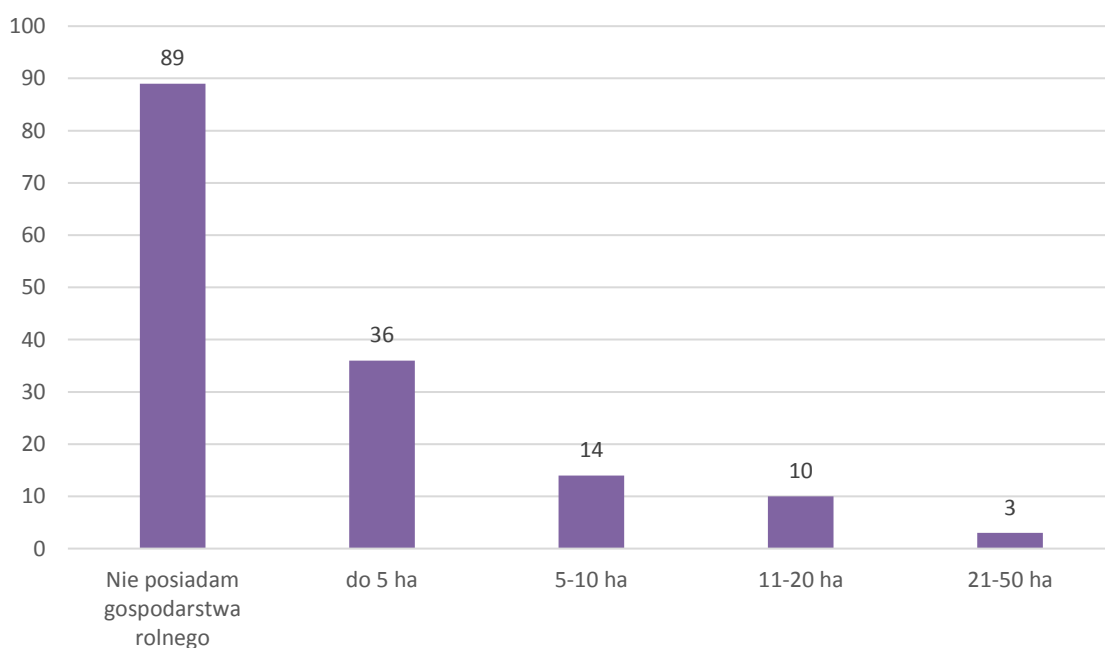
Połowa osób biorących udział w badaniu jest zatrudniona poza rolnictwem. Wśród osób prowadzących działalność gospodarczą jest 15% ankietowanych. Po 11% stanowią osoby zatrudnione w rolnictwie oraz uczący się/studujący. Pozostałą grupę stanowią emeryci, osoby bezrobotne i inni.

Według podziału ankietowanych ze względu na wykształcenie 63 osoby posiadają wykształcenie wyższe magisterskie (41%), 44 osoby - średnie (29), a 24 osoby licencjat/inżynier (16%). Procentowy rozkład ankietowanych przedstawia poniższy wykres:

Wykres 7. Rozkład ankietowanych ze względu na wykształcenie.

Ankietowani w metryczce udzielili także odpowiedzi na pytanie o wielkość gospodarstwa rolnego.

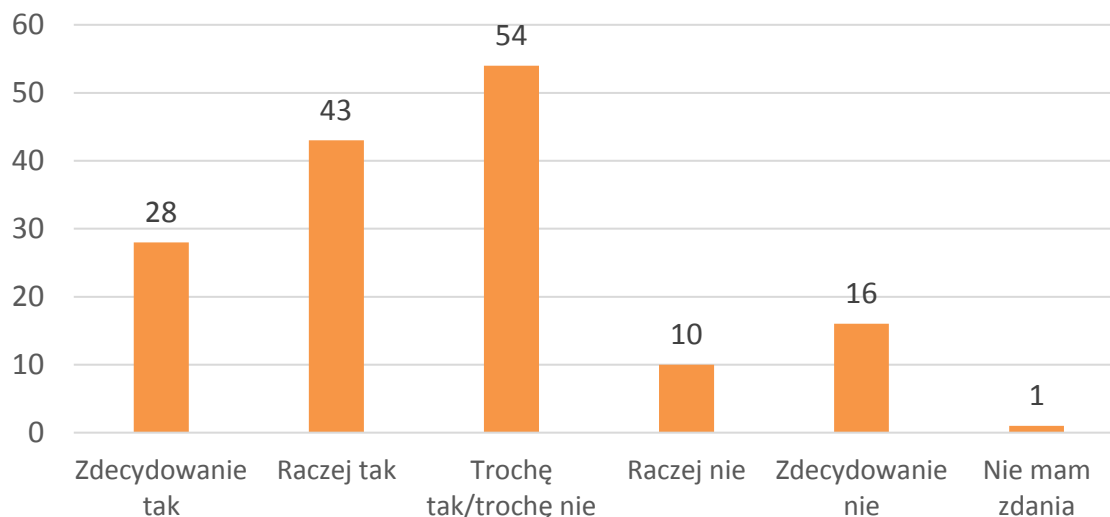

Wykres 8. Rozkład ankietowanych ze względu na wielkość gospodarstwa rolnego.

Wśród respondentów 89 osób nie posiada gospodarstwa rolnego. Gospodarstwo 5 hektarów posiada 36 ankietowanych, 5-10 hektarów 14 ankietowanych, 11-20 hektarów 10 osób. Gospodarstwo rolne o wielkości 21-50 hektarów posiada trzech ankietowanych.

6.2 Wyniki badania ankietowanego

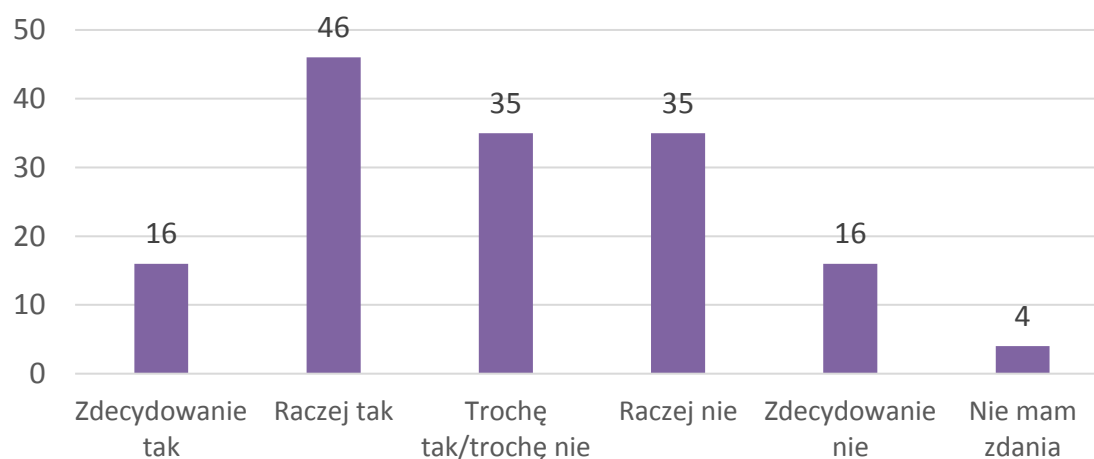
Pierwsze pytanie tematyczne dotyczyło oceny stopnia w jakim ankietowani zgadzają się ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”.

Wykres 9. Rozkład ankietowanych według oceny stwierdzenia „W jakim stopniu zgadza się Pan/Pani lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”.

Badani najczęściej wybierali odpowiedź „trochę tak/trochę nie” - 35%, co może oznaczać, że część elementów pozwala ocenić gminę jako miejsce dobre do życia, ale są również obszary, w których życie w danej gminie nie stwarza możliwości do realizowania podstawowych potrzeb badanych. Duża część ankietowanych – 71 osób odpowiedziała „raczej tak” i „zdecydowanie tak” uznając, że ich miejsce zamieszkania jest dobrym miejscem do życia.

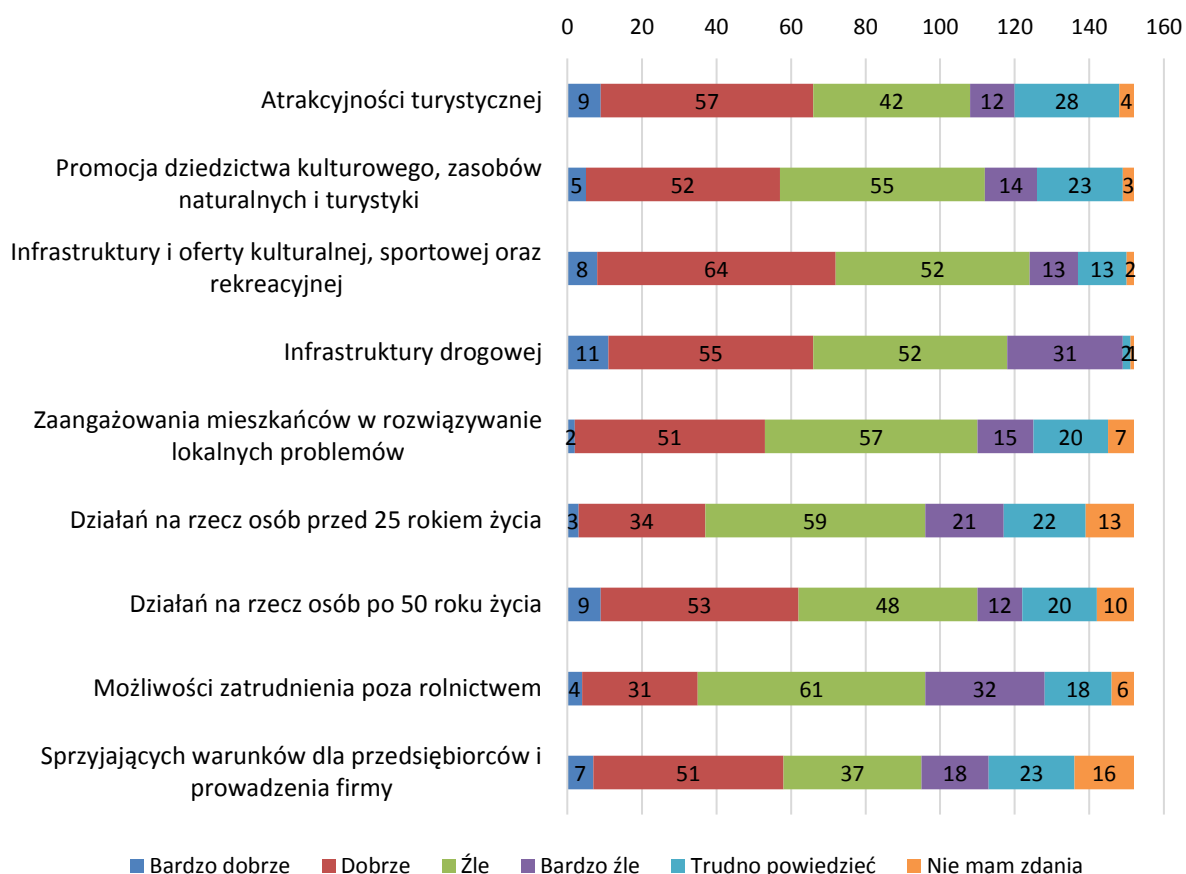
Drugie pytanie oceniało stwierdzenie „w ostatnim roku warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”.

Wykres 10. Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „W jakim stopniu zgadza się Pan/Pani lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnim roku warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”.

Odpowiadając na drugie pytanie, 41% osób uznało, że warunki do życia w ich gminie poprawiły się („zdecydowanie tak” i „raczej tak”). Po 35 osób udzieliło odpowiedzi „trochę tak/trochę nie” i „raczej nie”. Brak poprawy stwierdza 16 osób natomiast 4 osoby nie mają zdania na ten temat.

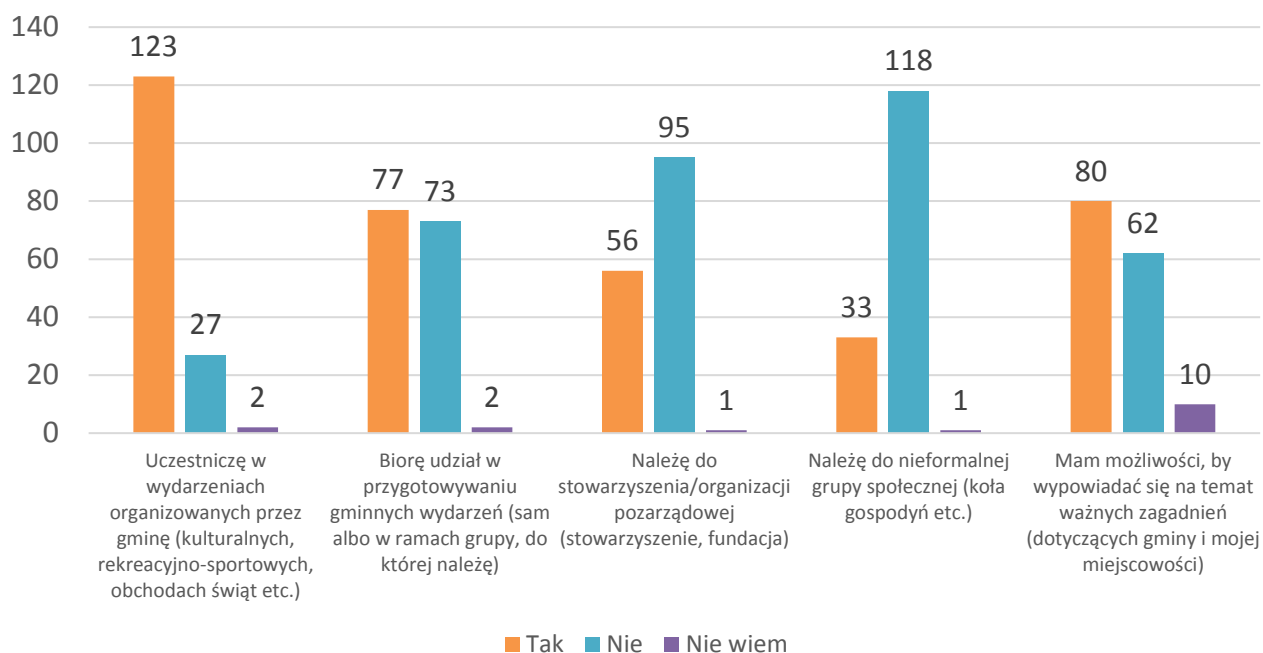
Kolejne pytanie dotyczyło oceny swojej gminy pod względem różnych czynników/działań, które przedstawia poniższy wykres.

Wykres 11. Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Jak obecnie ocenia Pan/Pani swoją gminę pod względem wymienionych czynników/działań”.

Prawie każdy z czynników opiniowanych przez mieszkańców został oceniony na podobnym poziomie zaznaczając głównie odpowiedzi „dobrze” oraz „źle”. Źle i bardzo źle oceniono przede wszystkim infrastrukturę drogową, możliwości zatrudnienia poza rolnictwem i działania na rzecz osób przed 25 rokiem życia. Ankietowani najlepiej wyrazili się o atrakcyjności turystycznej oraz infrastrukturze i ofercie kulturalnej, sportowej oraz rekreacyjnej.

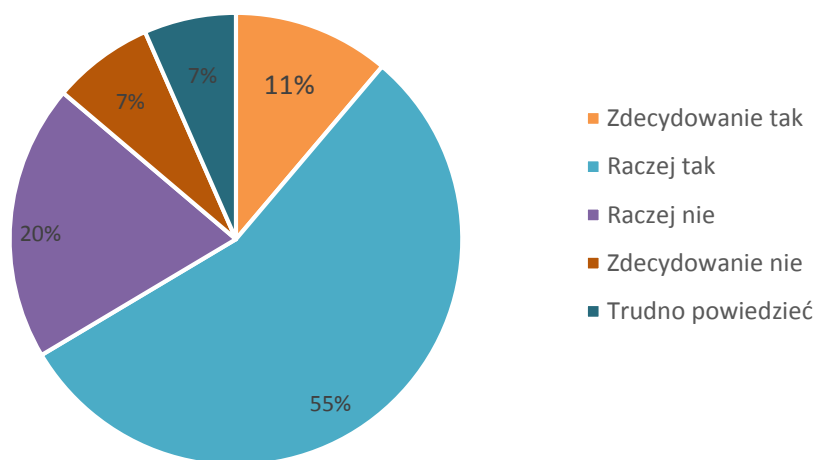
W następnym pytaniu ankietowani zostali poproszeni o ustosunkowanie się do konkretnych stwierdzeń dotyczących 2017 roku.

Wykres 12. Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń dotyczących ostatniego roku”.

Zdecydowana większość – 81% badanych uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez gminę, z czego ponad połowa z nich – 59% (73 osoby) bierze udział w przygotowywaniu gminnych wydarzeń. Członkami organizacji pozarządowych jest 37% ankietowanych natomiast do nieformalnej grupy społecznych należy 22%. Zdecydowana większość ankietowanych nie należy do organizacji pozarządowych – 63% ani nie zrzesza się w nieformalnych grupach – aż 78%. Ponad połowa mieszkańców (80 osób) uznała, że mają możliwość wypowiadać się na temat ważnych zagadnień dotyczących gminy i swojej miejscowości.

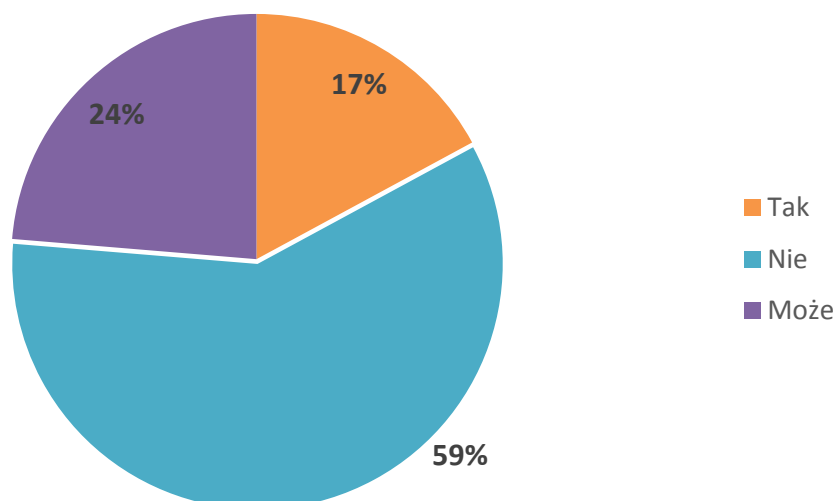
Kolejne pytanie dotyczyło oceny warunków życia w gminie.

Wykres 13. Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Czy jest Pan/Pani zadowolona/y z warunków życia w Pańskiej gminie”

Aż 66% ankietowanych stwierdziło, że są oni zadowoleni z warunków życia w swojej gminie. Odpowiedź „zdecydowanie tak” zaznaczyło 17 osób, a „raczej tak” 84 osoby. Niezadowoleni stanowią 27% mieszkańców.

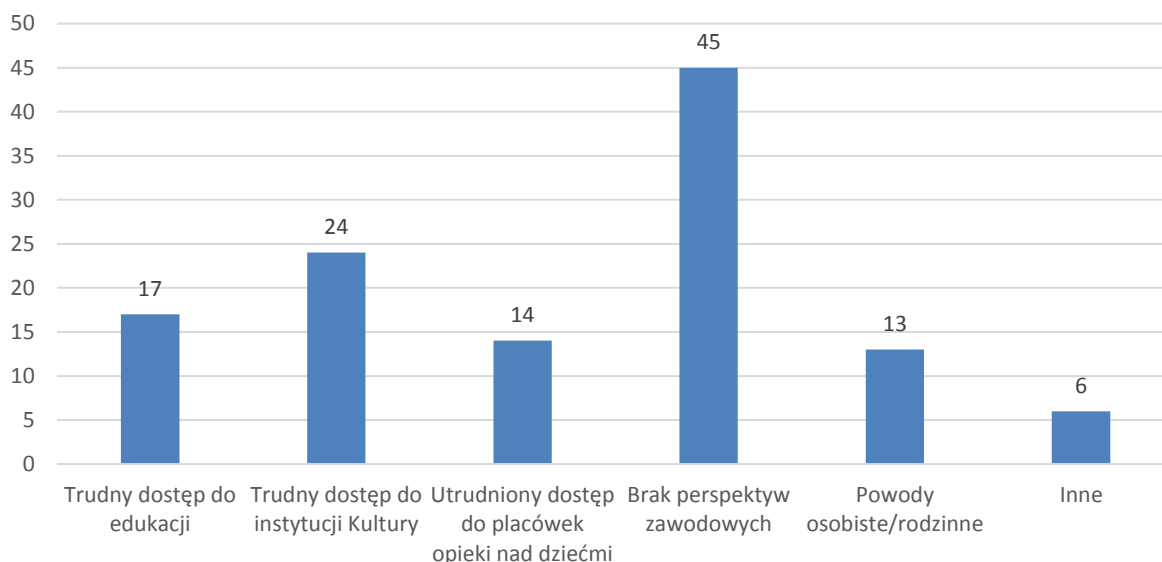
Następne pytanie dotyczyło rozważań ankietowanych co do zmiany miejsca zamieszkania.

Wykres 14. Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie: „Czy rozważa Pan/Pani zmianę miejsca zamieszkania?”

Większość ankietowanych - 59% dobrze czuje się w swojej gminie i nie rozważa zmiany miejsca zamieszkania. Nad przeprowadzką zastanawia się 26 osób, natomiast 36 osób nie jest zdecydowanych.

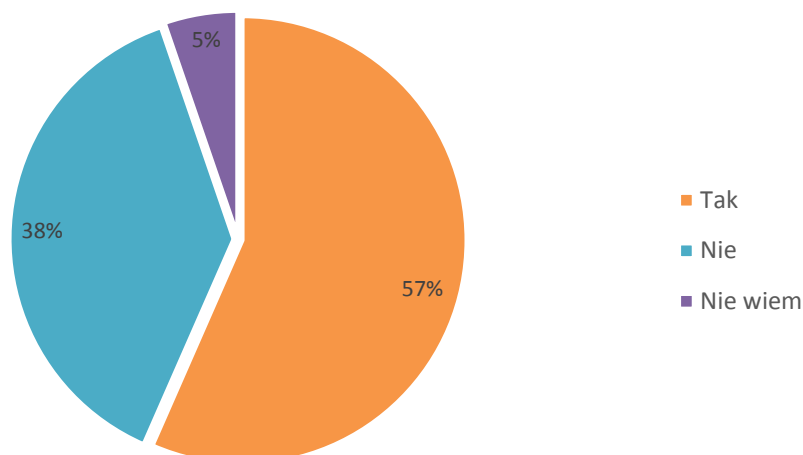
W przypadku, gdy ankietowani odpowiedzieli, że zastanawiają się nad zmianą miejsca zamieszkania, kolejne pytanie dotyczyło powodów, które skłoniły ankietowanego do podjęcia takiej decyzji. Na pytanie wielokrotnego wyboru odpowiedzi udzieliło 62 ankietowanych.

Wykres 15. Rozkład ankietowanych ze względu na powody zmiany miejsca zamieszkania.

Analizując odpowiedzi na powyższe pytanie okazało się, iż najczęstszymi powodami skłaniającymi mieszkańców do zmiany miejsca zamieszkania jest brak perspektyw zawodowych (73% osób) oraz trudny dostęp do instytucji kultury (39% osób). Odpowiedź „trudny dostęp do edukacji” zaznaczyło 27% osób, a „utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi” – 23%.

Następnie mieszkańcy obszaru LGD zostali zapytani czy w 2017 roku osobiście korzystali z obiektów finansowanych ze środków unijnych.

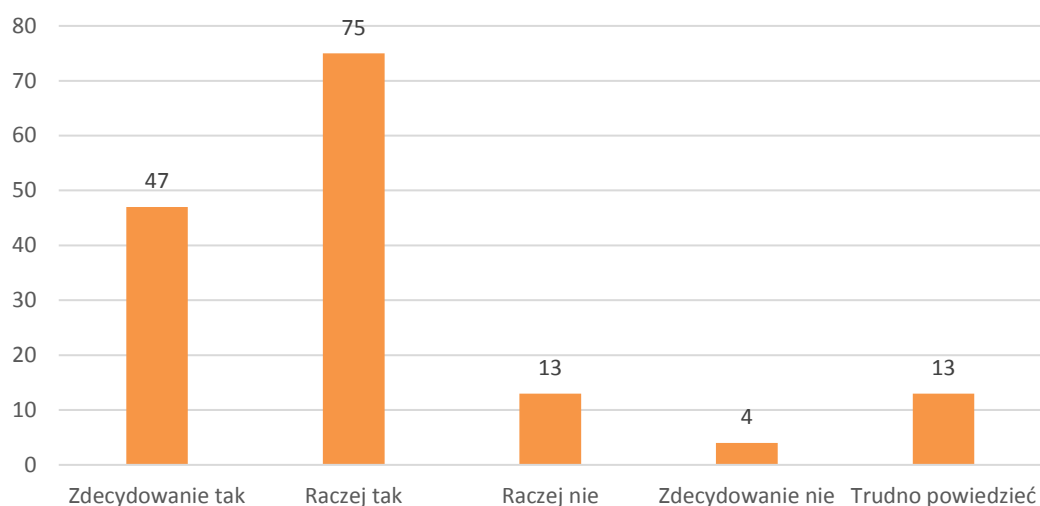

Wykres 16. Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie: „Czy Pan/Pani osobiście korzystała/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych w ostatnim roku”.

Ponad połowa ankietowanych - 57% korzystała z infrastruktury/obiektów finansowanych ze środków unijnych w ostatnim roku. z obiektów tych nie korzystało 38% mieszkańców.

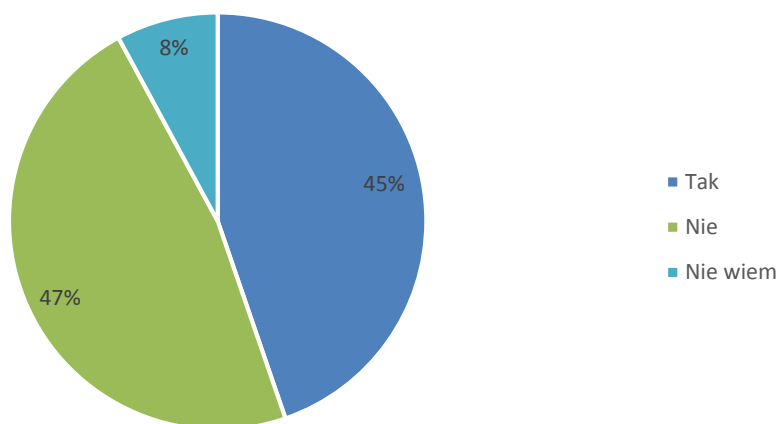
W kolejnym pytaniu ankieterzy zostali poproszeni o ocenę zainteresowania mieszkańców projektami związanymi z poprawą infrastruktury.

Wykres 17. Rozkład odpowiedzi ankieterów na pytanie: „Czy Pani/Pan zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców”.

Zdecydowana większość ankieterów - 80 % (122 osoby) uznała, że projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców.

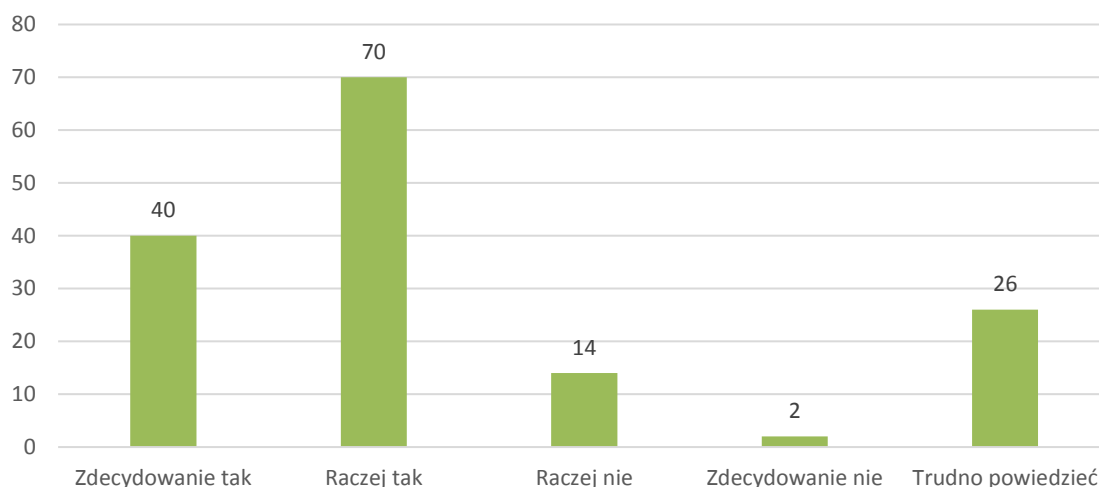
W kolejnym punkcie pytano mieszkańców o uczestnictwo w szkoleniach, spotkaniach czy festynach finansowanych ze środków unijnych.

Wykres 18. Rozkład odpowiedzi ankieterów na pytanie „Czy Pan/Pani osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych w ostatnim roku”.

Odpowiedzi mieszkańców na to pytanie są na porównywalnym poziomie. Osoby korzystające z projektów finansowanych ze środków unijnych jak np. szkolenia, spotkania czy festyny stanowią 45% ankieterów, natomiast 47% nie korzystała z takich projektów. Taki stan może wynikać ze zbyt małej liczby organizowanych wydarzeń lub niewystarczającego informowania o źródłach finansowania wydarzeń.

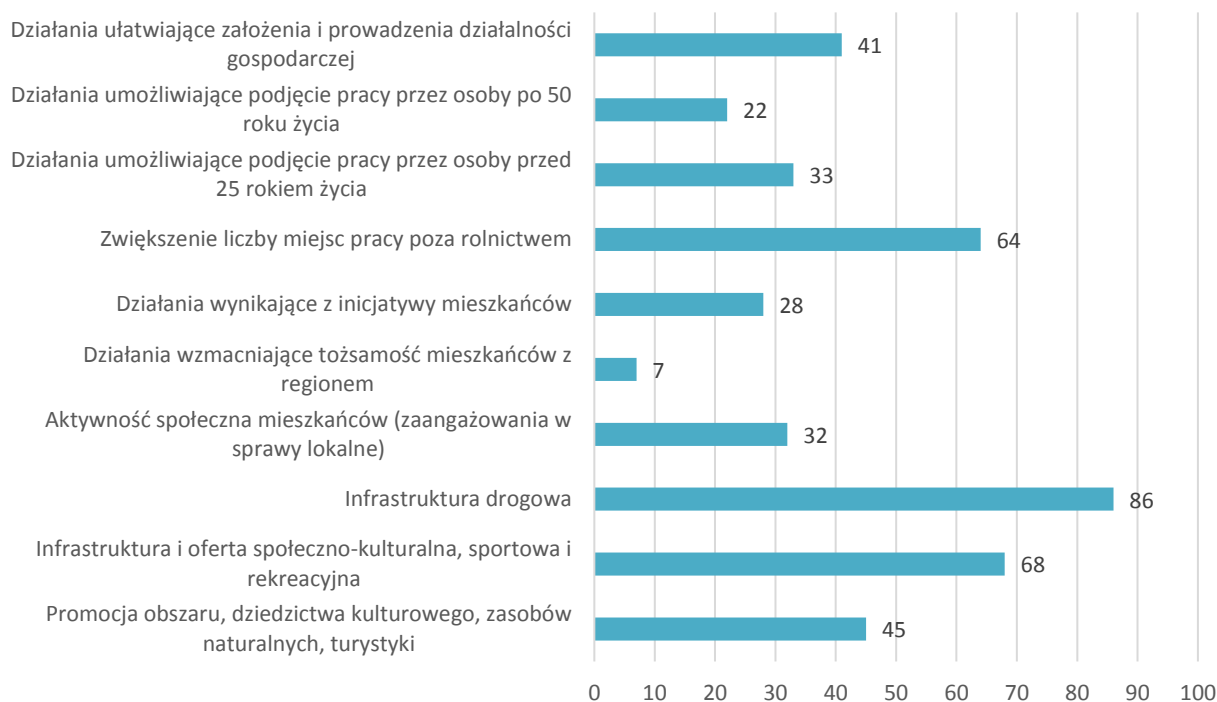
Następne pytanie dotyczyło oceny zainteresowania mieszkańcami projektami finansowanymi ze środków unijnych w zeszłym roku jak na przykład szkolenia, spotkania, festyny.

Wykres 19. Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Czy Pana/Pani zdaniem projekty te cieszą się lub nie cieszą zainteresowaniem mieszkańców”.

Mieszkańcy w większości uznali, że projekty finansowane ze środków unijnych cieszą się zainteresowaniem mieszkańców. Odpowiedzi „raczej tak” udzieliło 46% badanych, a „zdecydowanie tak” 26%.

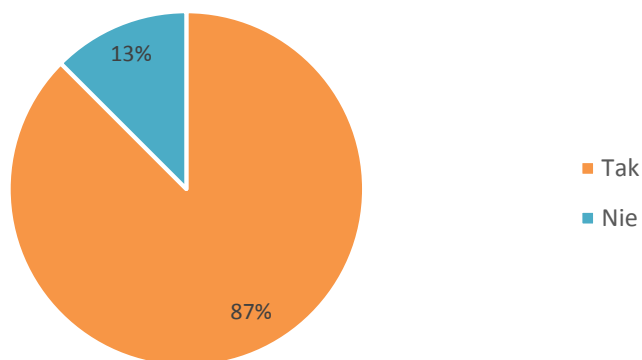
W dalszej kolejności zapytano o obszar działań, na które mieszkańcy chcieliby przeznaczyć dodatkowe środki, jeżeli byłyby dostępne. Pytanie wielokrotnego wyboru.

Wykres 20. Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/Pani możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności”.

W pierwszej kolejności ankietowani przeznacziliby dodatkowe środki na infrastrukturę drogową (57%), następnie mieszkańcy dofinansowaliby infrastrukturę i ofertę społeczno-kulturalną, sportową i rekreacyjną (45%). Na trzecim miejscu wśród obszarów wymagających dofinansowania ankietowani wytypowali potrzebę zwiększenia miejsc pracy poza rolnictwem (42%). Najmniej osób przeznaczyłoby dodatkowe środki na działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem (5%).

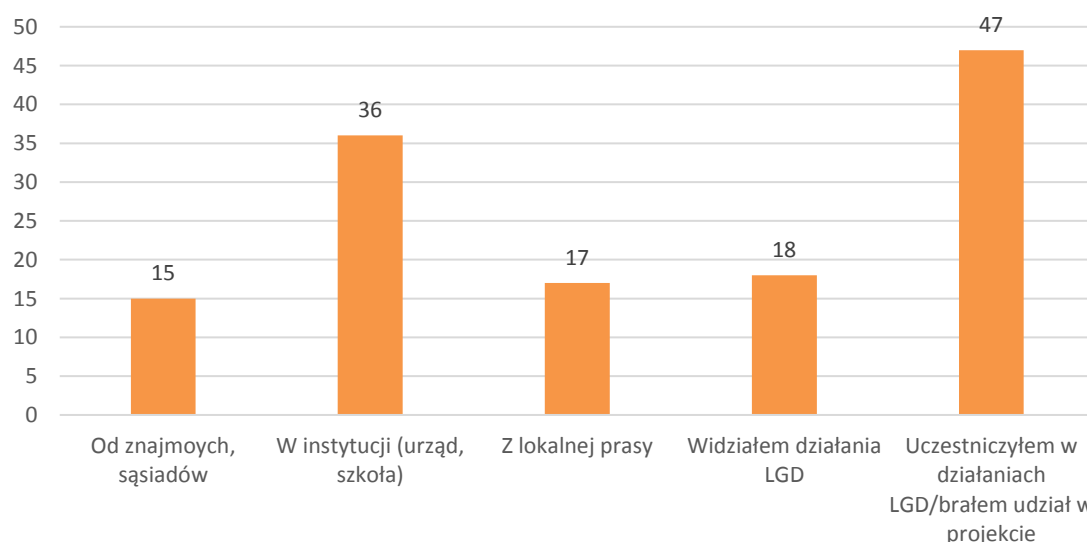
Następnie mieszkańcy zostali zapytani o znajomość Lokalnej Grupy Działania „Kraina Rawki”. Odpowiedzi kształtują się następująco:

Wykres 21. Rozkład ankietowanych według znajomości LGD.

Zdecydowana większość ankietowanych mieszkańców (87%) zna Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”.

Ankietowani, którzy odpowiedzieli twierdząco na poprzednie pytanie, w dalszej kolejności wskazali sposób, w jaki dowiedzieli się o Lokalnej Grupie Działania. Na pytanie odpowiedzi udzieliły 133 osoby.

Wykres 22. Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „W jaki sposób dowiedział się Pan/Pani o Lokalnej Grupie Działania „Kraina Rawki”.

Najwięcej osób o LGD dowiedziało się poprzez uczestnictwo w działaniach/projektach organizowanych przez „Krajinę Rawki” (35%). W drugiej kolejności ankietowani wskazali instytucję - urząd/szkoła (27%).

6.3 Wnioski z badania ankietowanego.

Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” cieszy się dużą rozpoznawalnością wśród mieszkańców obszaru LGD. Ankietowani nie do końca potrafią stwierdzić czy ich gminy są miejscem do życia, w którym mogą realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby, jednak większość z nich uważa, że warunki do życia w gminach uległy poprawie w stosunku do ubiegłego roku. Najważniejsze problemy, które wskazywano to kiepskie możliwości zatrudnienia poza rolnictwem, zbyt mało działań na rzecz osób przed 25 rokiem życia i zła infrastruktura drogowa. Mieszkańcy najczęściej pozytywnych opinii wyrazili na temat infrastruktury i oferty kulturalnej, sportowej oraz rekreacyjnej, atrakcyjności turystycznej oraz działań na rzecz osób po 50 roku życia. Z analizy ankiet wynika, iż istnieje potrzeba większego dofinansowania działań w sferze kultury, sportu i rekreacji oraz infrastruktury drogowej. Mieszkańcy chętnie uczestniczą w wydarzeniach organizowanych przez gminę, a nawet biorą udział w ich przygotowaniu. Zdecydowana większa połowa ankietowanych jest zadowolona z warunków życia w swojej gminie. Osoby, które rozważają ewentualną zmianę miejsca zamieszkania jako powód podają głównie brak perspektyw zawodowych oraz trudny dostęp do instytucji kultury i edukacji. W tych obszarach należałoby zintensyfikować przyszłe działania.

VII. Warsztat refleksyjny

Rekomendowaną przez autorów „Podręcznika monitoringu i ewaluacji lokalnych strategii rozwoju” formą ewaluacji on-going jest seria realizowanych raz do roku ćwiczeń badawczych, których kulminacją będzie warsztat ewaluacyjny. Ich głównym celem będzie bieżąca analiza procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR, służących lepszemu zrozumieniu osiągniętych rezultatów i oszacowaniu, w jakim stopniu zbliżają nas one do osiągnięcia głównych celów. LGD „Kraina Rawki” zorganizowało warsztat refleksyjny, który odbył się 5 lutego 2018 roku w Urzędzie Gminy Rawa Mazowiecka. Udział w warsztacie wzięło 11 osób: pracownicy biura LGD, członkowie Zarządu i Rady LGD, członkowie LGD, przedstawiciel Urzędu Marszałkowskiego oraz przedstawiciel LGD „Gniazdo”. Moderatorem warsztatu był Mariusz Wachowicz - założyciel Stowarzyszenia na Rzecz Propagowania Badań Społecznych OMIKRON. Merytoryczną podstawą przeprowadzenia warsztatu były dane zgromadzone przez biuro LGD, a pochodzące z monitoringu realizacji Strategii, informacji pozyskanych od Samorządu Województwa, danych na temat funkcjonowania LGD, informacji z gmin na temat sytuacji społeczno-gospodarczej i ankiet internetowych. Warsztat stanowił uzupełnienie monitoringu o konieczną interpretację, ocenę i rekomendacje.

Podczas warsztatu wypracowano odpowiedzi na pytania i rekomendacje:

a. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR przebiegała zgodnie z planem i można ją uznać za zadowalającą?

Realizacja rzeczowa i finansowa nie przebiega zgodnie z planem. Duża część przedsięwzięć jest zrealizowana na poziomie zapewniającym realizację kamienia milowego. Część wniosków jest na etapie weryfikacji w UM i jest wysokie prawdopodobieństwo realizacji związanych z nimi wskaźników. Dotyczy to w zasadniczej mierze przedsięwzięć związanych z podejmowaniem i rozwijaniem działalności gospodarczej. Pozostałe przedsięwzięcia realizowane będą metodą grantową. Ryzyko niewypełnienia wskaźników wynika z dwóch aspektów:

- po pierwsze duża liczba naborów grantowych ogłaszanych jednocześnie wymaga odpowiedniego zasobu odpowiednio silnych i zdeterminowanych organizacji pozarządowych
- po drugie czas potrzebny na ogłoszenie naboru, przeprowadzenie go, dokonanie oceny i wyboru oraz przekazanie do UM jest już dramatycznie krótki. Dodatkowo terminy weryfikacji projektu grantowego w UM nie dają gwarancji, że uda się zakończyć cały proces przed końcem 2018 roku.

Opóźnienie w realizacji strategii wynika z problemów organizacyjnych LGD. Zmiany dokonane w sferze personalnej spowodowały, że obecnie prace nabrały tempa i realne jest nadrobienie zaległości.

Rekomendacja: z uwagi na dużą liczbę naborów grantowych wzmoczyć wysiłki w kierunku motywowania organizacji pozarządowych do składania wniosków. Aktywizować urzędy gmin by wspierały NGO ze swojego terenu na każdym etapie pisania, realizacji i rozliczenia operacji.

b. Czy jakość projektów wybieranych we wszystkich obszarach tematycznych jest zadowalająca?

Przedsiębiorcy w przeważającej większości wynajmują do pisania firmy konsultingowe. Dzięki temu wnioski są dobrej jakości ale trudności występują na etapie realizacji operacji. Wynika to z nastawienia firm konsultingowych na sukces przy wyborze wniosku („pisanie pod kryteria”), a z drugiej z nieznamomości samego wniosku przez przedsiębiorcę. Wnioski napisane i realizowane przez przedsiębiorców bardzo szybko się dezaktualizują i stosunkowo długi okres weryfikacji przez UM powoduje, że trudno jest zrealizować wnioski. Część przedsiębiorców może rezygnować na etapie podpisywania umów. Największym problemem piszących wnioski dla podejmujących działalność jest mała wiedza ekonomiczna. Wnioski NGO są pisane z pasją, zawierają ciekawe pomysły ale sam wniosek może nie być najwyższej jakości. W wielu przypadkach organizacje pozarządowe zawierają nieformalne porozumienia z gminami. NGO występuje z wnioskiem, a gminy wspierają organizację na wszystkich etapach pisania, realizacji i rozliczenia wniosku. LGD dodatkowo promuje te organizacje, które uczestniczyły w procesie generowania pomysłów na etapie tworzenia LSR (fiszki projektowe).

Doradztwo w zasadniczym stopniu powoduje wzrost jakości wniosków. Niemniej część wnioskodawców przychodzi do biura by otrzymać dodatkowe punkty i nie konsultuje faktycznie swoich wniosków.

Rekomendacja: Informować wnioskodawców związanych z przedsiębiorczością o realnych terminach weryfikacji wniosków i podpisywania umów. W przypadku NGO motywować i angażować liderów organizacji pozarządowych w celu skłonienia ich do wnioskowania. W przypadku szczególnie znaczących naborów (zagrożonych) obejmować wnioskodawców merytorycznym wsparciem biura.

c. W jakim stopniu stosowane kryteria wyboru projektów spełniają swoją rolę?

Kryteria wyboru operacji w obecnym kształcie nie satysfakcjonują LGD. Doprecyzowania wymaga wiele kryteriów, między innymi: grupy defaworyzowane, fiszki projektowe, doświadczenie czy zintegrowanie podmiotów. Sygnalizowano również potrzebę przeciwdziałania, poprzez kryteria, składania wniosków przez osoby meldujące się na terenie LGD tuż przed złożeniem wniosku. Kolejnym argumentem za dokonaniem

weryfikacji kryteriów była znaczna liczba protestów (w większości kwestionujących ocenę w wymiarze innowacyjności i zintegrowania).

Rekomendacja: Zorganizować schemat systematycznej analizy kryteriów wyboru w celu diagnozy problemów z ich stosowaniem oraz wpływu kryteriów na skuteczność realizacji operacji.

d. W jakim stopniu wybierane projekty realizowane w ramach LSR przyczyniają się do osiągnięcia celów LSR i w jakim stopniu przyczyniają się do odpowiadania na potrzeby społeczności z obszaru LGD?

Wszystkie wybrane projekty przyczyniają się do osiągnięcia celów LSR. Skoro LSR została opracowana w odpowiedzi na problemy społeczne to każda operacja wybrana przez LGD również odpowiada na te potrzeby społeczne.

Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej związane są z kurczącym się rynkiem pracy, wzrastającymi kosztami inwestycji czy kosztami pracy. Programy społeczne takie jak 500+ ograniczają zasób uczestników projektów utrudniając ich realizację.

Niektóre gminy są bardziej aktywne niż inne. Nierówności wynikają przede wszystkim z różnic w zamożności gmin oraz z ich mniej lub bardziej rolniczego charakteru. Trudności z integracją mają nowe gminy, które dołączyły do LGD w nowym okresie programowania.

Rekomendacje: Systematycznie monitorować dokumenty i materiały dotyczące zmian społecznych i gospodarczych w regionie. Zwiększenie działań animacyjnych na terenie gmin, które dołączyły w nowym okresie programowania.

e. Czy przyjęty system wskaźników sprawdza się i dostarcza wszystkich potrzebnych informacji?

Wskaźniki zapisane w LSR są zbyt szczegółowe i nie dają możliwości jakiegokolwiek interpretacji potrzebnej w sytuacji zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych.

Informacje o realizacji wskaźników pochodzące z UM są rzetelne ale nie są przekazywane systematycznie. Otrzymywane są na wniosek LGD i zawierają jedynie liczbę podpisanych umów bez szczegółowych i wiarygodnych danych dotyczących zapisów umowy (i zawartych w nich wskaźnikach). Niemniej LGD ocenia komunikację z UM jako bardzo sprawną.

Rekomendacje: Usystematyzować sposób przekazywania informacji ze strony UM również poprzez zdobywanie treści umów i zawartych w nich informacji o wskaźnikach. w szczególności dokładny sposób przeanalizować wytyczne określające obowiązkowe wskaźniki PROW. Ponadto należy uzupełnić ankietę monitorującą o pytania, które pozwolą na zbieranie danych do wskaźników obowiązkowych PROW.

f. Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów są przyjazne dla beneficjentów?

Zmiany procedur wynikają ze zmian w wytycznych i innych przepisach. Takie zmiany są okazją do sprawdzenia, weryfikacji i korekty tych elementów procedury, które utrudniają funkcjonowanie LGD. Niemniej ściśle określenie zasad powoduje, że nie ma zbyt dużej możliwości dopasowania procedury do własnych potrzeb. Wnioskodawcy słabo znają procedury, a znajomość ta ogranicza się do kryteriów wyboru lub zasad protestu.

Rekomendacje: W systematyczny sposób kontrolować jakość procedur i w razie konieczności dokonywać zmian.

g. Jaka jest skuteczność działania biura LGD (działań animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?

Biuro wykonuje swą działalność na właściwym poziomie. Po zażegnaniu zawirowań personalnych w biurze szkolenia i doradztwo prowadzone jest zgodnie z planem i przynosi oczekiwane skutki. Biuro aktywnie angażuje się w promocję, uczestniczy w imprezach organizowanych przez samorządy. Aktywna działalność na FB oraz wydawanie biuletynów w pełni zaspokaja potrzeby informacyjne społeczności lokalnej. Działania animacyjne i promocyjne realizowane są w miarę możliwości z uwagi na dużą ilość pracy związanej z obsługą naboru wniosków.

h. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała cele LSR?

Zasadniczym problemem jest zbyt mały budżet w stosunku do społecznych potrzeb. Należy zmniejszyć ilość dokumentów wytwarzanych w LGD. Ograniczyć zmiany prawa oraz interpretacji prawa na poszczególnych poziomach działania. Z perspektywy funkcjonowania LGD jako instytucji słuszne wydaje się zweryfikowanie list członków i wykluczenie z członkostwa tych mało aktywnych.

i. Inne zagadnienia związane z procesem realizacji LSR.

Bardzo ciekawą i skuteczną formą aktywizacji społecznej realizowanej poza PROW są Granty Krainy Rawki. Forma wspierania oddolnych inicjatyw lokalnych przy minimum formalności z pewnością może stać się wzorem dla innych tego typu inicjatyw ze szczególnym uwzględnieniem Projektów Grantowych realizowanych w ramach PROW.

Rekomendacje wypracowane podczas warsztatu refleksyjnego zostaną przeanalizowane przez zespół złożony z pracowników biura, Zarządu oraz Radę LGD. Pozytywnie zaopiniowane zostaną zatwierdzone uchwałą Zarządu oraz przekazane do realizacji poszczególnym organom LGD.

VIII. Wnioski.

Poprzez analizę niniejszego raportu ewaluacyjnego obejmującego swoim zakresem okres od 01.01.2017 r. do 31.12.2017r. można wnioskować, iż Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” efektywnie wydatkuje środki pieniężne oraz w odpowiednim tempie osiąga zamierzone wskaźniki celów i przedsięwzięć Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020. Mówi o tym analiza postępu finansowego, na potrzeby raportu rozumianego jako środki zablokowane, dotyczące operacji wybranych w ramach naborów przeprowadzonych w II połowie 2017r. oraz realizacji wskaźników produktu, rozumianych na potrzeby raportu jako wskaźniki stanowiące liczbę operacji wybranych do dofinansowania w ramach naborów przeprowadzonych w II połowie 2017r.

Realizacja wskaźników dla działania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 poprzez długi proces dostosowywania procedur do obowiązujących przepisów rozpoczęła się później niż

początkowo zakładano. Natomiast zgodnie z aktualnym harmonogramem naborów, planem komunikacji oraz planem szkoleń osiągnięcie wskaźników nie budzi zastrzeżeń w ich dalszej realizacji. Wszelkie procedury i dokumenty wewnętrzne LGD zostały dostosowane do obecnie obowiązujących przepisów i wraz z wypracowaną strukturą organizacyjną stanowią spójny system wdrażania LSR.

W 2018 roku LGD „Kraina Rawki” będzie realizować dwa międzynarodowe projekty współpracy mające na celu rozwijanie przedsiębiorczości. Projekty będą skierowane do przedszkolaków, uczniów szkół podstawowych, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych. Planowane także jest zwiększenie ilości działań aktywizujących mieszkańców obszaru LGD, a w szczególności dla osób z grup defaworyzowanych. Będą także podejmowane działania promocyjne i informacyjne związane z kolejnymi naborami.

IX. Spis wykresów.

- ❖ Wykres nr 1 Rozkład ankietowanych ze względu na zakres świadczonego doradztwa .....str. 7
- ❖ Wykres nr 2 Rozkład ocen ze względu na poziom wiedzy i kompetencji pracowników.....str.7
- ❖ Wykres nr 3 Ocena poziomu obsługi potencjalnych beneficjentów..... str.8
- ❖ Wykres nr 4 Rozkład ocen dotyczących sposobu przekazania informacji.....str.8
- ❖ Wykres nr 5 Rozkład ankietowanych ze względu na ocenę poziomu wiedzy w zakresie doradztwa.....str.9
- ❖ Wykres nr 6. Rozkład ankietowanych ze względu na status na rynku pracy.....str. 26
- ❖ Wykres nr 7 Rozkład ankietowanych ze względu na wykształcenie str.27
- ❖ Wykres nr 8 Rozkład ankietowanych ze względu na wielkość gospodarstwa rolnego str.27
- ❖ Wykres nr 9 Rozkład ankietowanych według oceny stwierdzenia „W jakim stopniu zgadza się Pan/Pani lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby” str.28
- ❖ Wykres nr 10 Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „W jakim stopniu zgadza się Pan/Pani lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnim roku warunki do życia w mojej gminie poprawiły się” str.28
- ❖ Wykres nr 11 Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Jak obecnie ocenia Pan/Pani swoją gminę pod względem wymienionych czynników/działań” str.29
- ❖ Wykres nr 12 Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń dotyczących ostatniego roku” str.30
- ❖ Wykres nr 13 Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Czy jest Pan/Pani zadowolona/y z warunków życia w Pańskiej gminie” str.30
- ❖ Wykres nr 14. Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie: „Czy rozważa Pan/Pani zmianę miejsca zamieszkania?” str.31
- ❖ Wykres nr 15 Rozkład ankietowanych ze względu na powody zmiany miejsca zamieszkania.....str.32
- ❖ Wykres nr 16 Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie: „Czy Pan/Pani osobiście korzystała/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych w ostatnim roku” str.32
- ❖ Wykres nr 17 Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie: Czy Pani/Pan zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców.....str.33
- ❖ Wykres nr 18 Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Czy Pan/Pani osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych w ostatnim roku” str.33

- ❖ Wykres nr 19 Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Czy Pana/Pani zdaniem projekty te cieszą się lub nie cieszą zainteresowaniem mieszkańców” str.34
- ❖ Wykres nr 20 Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/Pani możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności” str.34
- ❖ Wykres nr 21 Rozkład ankietowanych według znajomości LGD str.35
- ❖ Wykres nr 22 Rozkład odpowiedzi ankietowanych na pytanie „W jaki sposób dowiedział się Pan/Pani o Lokalnej Grupie Działania "Kraina Rawki" str.35

X. Spis tabel.

- ❖ Tabela nr 1 Źródła danych oraz metody ich zbierania.....str. 4
- ❖ Tabela nr 2 Stopień realizacji celu ogólnego 1 i wskaźników LSR str.14
- ❖ Tabela nr 3 Stopień realizacji celu ogólnego 2 i wskaźników LSR str.15
- ❖ Tabela nr 4 Stopień realizacji celu ogólnego 3 i wskaźników LSR str.16
- ❖ Tabela nr 5 Zestawienie rzeczowo-finansowe funkcjonowania biura LGD „Kraina Rawki” - wydatki poniesione do końca 2017 roku str.18
- ❖ Tabela nr 6 Poziom realizacji budżetu LSR w ramach celu ogólnego 1.....str. 19
- ❖ Tabela nr 7 Poziom realizacji budżetu LSR w ramach celu ogólnego 2.....str. 19
- ❖ Tabela nr 8 Poziom realizacji budżetu LSR w ramach celu ogólnego 3.....str. 20
- ❖ Tabela nr 9 Zasięg działań komunikacyjnych dotyczących spotkań informacyjnych dot. Podejmowania i rozwijanie działalności gospodarczej.....str.21
- ❖ Tabela nr 10 Zasięg działań komunikacyjnych dotyczących spotkań informacyjnych dot. Grantów.....str. 22
- ❖ Tabela nr 11 Realizacja planu komunikacji.....str.24